

Inženjerska komora Crne Gore, u godini jubileja, pokrenula je „Pogled“, časopis u kojem se sintetišu sve relevantne aktivnosti vezane za našu struku.

Nadam se, da će jednom pokrenuta publikacija ovog tipa, postati praksa i dobra prilika da se i ubuduće stavovi i mišljenja naših kolega čuju. Jer, ko može osporiti moć pisane riječi, odgovornost koju ona sa sobom nosi i njenu snagu da utiče na one koji je razumiju?

I eto ga još jedan otkucaj kult-ure.

Kada govorimo o kulturi u savremenom kontekstu, mi u stvari govorimo o načinu na koji jedno društvo gradi gramatiku svog života. Kultura je ono što prožima sve pore crnogorskog društva: to je metod, način na koji će neko izgovoriti svoju riječ, na koji će neko vidjeti ili stvoriti svoju stvarnost. Zato kultura u sebe uvlači proces stvaranja i proces konzumiranja.

Prešednik IKCG
Arh. Ljubo Dušanov Stjepčević

U GODINI JUBILEJA NAGRADE

Podgorica – U godini jubileja, Inženjerska komora Crne Gore, raspisala je, prvi put od osnivanja, na osnovu pravilnika o dodjeli nagrada svojim članovima, konkurs za dodjelu Nagrade za životno djelo kao i konkurs za Godišnje nagrade za ostvarene rezultate u struci iz oblasti uređenja prostora i izgradnje objekata. Nagradu za životno djelo, za ostvarene rezultate u struci iz oblasti uređenja prostora i izgradnje objekata, dobio je Mileta Bojović, dipl.inž.arh. Godišnje nagrade za ostvarene rezultate u struci pripale su: Zoranu Đurđenoviću, dipl.inž.arh. Vladislavu Nikiću, dipl.inž.arh, Radisavu Žujoviću, dipl.inž. maš, Vladimiru Đurišiću, dipl.inž.el, Ljubici Lazarević, dipl.inž.građ, Dragutinu Durutoviću, dipl.inž.el. i Mičku Raduloviću, dipl.inž.geol. Nagrade, koje se sastoje od plakete i novčanog iznosa, laureatima će biti uručene na Dan inženjerske komore Crne Gore, 31. oktobra, 2011. Svečanost će biti upriličena u Kraljevskom pozorištu „Zetski dom“ na Cetinju, i tom prilikom će Komora prvi put primiti i počasne članove. Jubilej će obilježiti i publikovanje monografije posvećene desetogodišnjici rada IKCG.

POTPISIVANJE SPORAZUMA SA CANU

Podgorica – Inženjerska komora Crne Gore potpisala je, krajem oktobra 2011, Sporazum o saradnji sa Crnogorskom akademijom nauka i umjetnosti.

Sporazum, koji, između ostalog, obuhvata organizovanje naučnih skupova, susreta, manifestacija od zajedničkog interesa, potpisali su u Podgorici, predsjednik CANU, akademik Momir Đurović i predsjednik Inženjerske komore Crne Gore, Arh. Ljubo Dušanov Stjepčević. Potpisani Sporazum podrazumijeva organizaciju, razvoj i podsticaj naučno-istraživačke djelatnosti, primjenu naučnih dostignuća kao i saradnju na stručnom usavršavanju. Sporazumom je dogovorena i razmjena informacija koje se objavljuju u glasilima CANU i IKCG, a koje su od zajedničkog interesa.

Sporazum je potpisan na Dan Inženjerske komore Crne Gore, 31. oktobra 2011. godine.

akademik Momir Đurović

Savjetovanje u Herceg Novom

SARADNJA SA INŽENJERSKOM KOMOROM DRŽAVE HESEN

Podgorica - Inženjerska komora Crne Gore i Inženjerska komora Savezne države Hesen, potpisale su sedmog juna 2011. godine Sporazum o saradnji na osnovu zajedničkih interesa.

Saradnja među potpisnicama Sporazuma obuhvata pružanje podataka fizičkim licima i privrednim društvima, članovima Komora, na teritoriji nadležnosti potpisnica Sporazuma. Saradnja podrazumijeva organizovanje zajedničkog učestvovanja na izložbama, sajmovima, susretima i skupovima. Takođe, po ukazanoj potrebi, podrazumijeva razmjenu delegacija u interesu unapređenja saradnje i uzajamno informisanje o zakonskoj regulativi i propisima važećim na teritoriji potpisnica. Sporazum podrazumijeva organizaciju, razvoj i podsticaj naučno-istraživačke djelatnosti, primjenu naučnih dostignuća, organizovanje naučnih skupova i saradnju na stručnom usavršavanju. Neophodna je i razmjena informacija koje se objavljuju u glasilima potpisnica, a koje su od zajedničkog interesa, kao i planiranje i realizacija pružanja pomoći u ostvarivanju poslovnog

interesa svojih članova na teritorijama svojih nadležnosti i druge poslove za koje potpisnice Sporazuma zaključite da su od interesa i unapređenja saradnje. Potpisnice su se obavezale da će blagovremeno razmjenjivati informacije od zajedničkog interesa koji proističu iz potpisanog Sporazuma.

Prvi rezultat potpisanog Sporazuma je zajednički organizovano savjetovanje na temu “Strategija održivog razvoja u evropskom dijalogu”, koje je održano krajem juna u Herceg Novom.

SKUPŠTINA WFEO U ŽENEVI

Ženeva - Predstavnici Inženjerske komore Crne Gore (IKCG), na čelu s predsjednikom Arh. Ljubom Dušanovim Stjepčevićem, učestvovali su na Generalnoj skupštini Svjetske federacije inženjerskih organi-

zacija (WFEO), koja je u septembru, u okviru Svjetske inženjerske konvencije WEC, održana u Ženevi (Švajcarska).

Skupština, u čijem radu su učestvovali predstavnici IKCG, izabrala je budućeg predsjednika Svjetske federacije inženjerskih organizacija, a riječ je o Marvinu Abdelhamidu, potpredsjedniku WFEO i predsjedniku Udruženja inženjera Palestine. Abdelhamid je na novu funkciju izabran za period od 2013. do 2015, a aktuelni predsjednik Svjetske federacije je Adel Al-Kharafi. Inženjerska komora Crne Gore, postala je punopravni član WFEO, krajem juna ove godine.

Montenegro Energy Efficiency Networking Day

PROJEKTI O ENERGETSKOJ EFIKASNOSTI

Budva – “Montenegro Energy Efficiency Networking Day 2011”, u organizaciji Inženjerske komore Crne Gore i Privredne komore za mali biznis Makedonije, održan je 23. septembra u Budvi, u sklopu 33. Međunarodnog sajma građevinarstva. U okviru “Montenegro Energy Efficiency Networking Day 2011” realizovana je javna prezentacija makedonskih kompanija i održani poslovni sastanci sa preduzećima i državnim institucijama Crne Gore iz sektora: građevinarstva, energetike, infrastrukture i životne sredine. Održana su stručna predavanja i prezentacije projekta prema standardima energetske efikasnosti.

U okviru Okruglog stola, na temu “Primjeri dobre prakse i perspektiva u finansiranju energetske efikasnosti u Crnoj Gori”, govorili su Svetislav Duško Popović, generalni sekretar IKCG, Ivan Mitrović, potpredsjednik Unije poslodavaca Crne Gore i Slobodan Sofeski, predsjednik Privredne komore za mali biznis Makedonije. Na Okruglom stolu predstavljeno je nekoliko projekata. Projekat “EUbuild Energy Efficiency – Međusektorska saradnja u oblasti finansiranja energetske efikasnosti u zgradarstvu u okviru EU propisa i pravnih sporazuma“

Abdelhamid i Stjepčević u Ženevi

Miločerski razvojni forum

predstavio je Dražen Karadaglić, projekt koordinador, a o nacionalnom istraživanju o legislativi i podsticajima u oblasti energetske efikasnosti kao i o primjerima dobre prakse, govorio je Nikola Vujošević, istraživač na projektu.

Pravilnik za energetska efikasnost na građevinskim objektima, zakonsku odredbu Ministarstva ekonomije Republike Makedonije, način njegove implementacije pri projektovanju konstrukcija, montaži i gradnji objekata, predstavio je Slobodan Sofeski, predsjednik Privredne komore za mali biznis Makedonije. Poslije Okruglog stola održana je panel diskusija o praktičnim iskustvima u korišćenju efikasnih tehnologija i građevinskih materijala, na kojoj su izlagali predstavnici biznis sektora Crne Gore i regiona.

Učesnici događaja, ispred potencijalnih partnera i sponzora, predstavnici Inženjerske komore Crne Gore, predstavnici Ministarstva Crne Gore, bili su u mogućnosti da promoviraju svoje projekte i ideje za lokalne i regionalne projekte, koji bi mogli dobiti podršku od finansijskih institucija, banaka, investitora i sredstva za energetska efikasnost Evropske komisije – Intelligent Energy Europe koja je dio Competitiveness and Innovation Framework Programme.

XIX MILOČERSKI RAZVOJNI FORUM

Budva - Miločerski razvojni forum, koji je Savez ekonomista Crne Gore organizovao u saradnji sa asocijacijom "Socius" iz Ljubljane, održan je od 12. do 14. septembra u hotelu "Maestral". Tema ovogodišnjeg foruma bila je "Balkan i EU".

Tradicionalni skup, i ove godine godine, okupio je oko 500 učesnika, a u okviru devet panela učestvovalo je 63 izlagača i moderatora. Održana su i predavanja eminentnih profesora iz Italije, Austrije

i Slovenije. Organizovano je pet prezentacija kompanija i institucija.

Miločerski razvojni forum otvorio je Veselin Vukotić, predsjednik Saveza ekonomista Crne Gore, a prvog dana održan je i Okrugli sto na temu "Arhitektura, građevinarstvo, ekologija – kako razviti standard i procedure EU?". Uvodno izlaganje imala je Sanja Ivanović, UDG, a panelisti Okruglog stola bili su Arh. Ljubo Dušanov Stjepčević, Inženjerska komora Crne Gore, Željka Radovanović, Građevinski fakultet iz Podgorice, arh. Boris Ilijanić, arh. Mladen Krekić, Jelena Vitasović, MACE, Žarko Živković, Direkcija javnih radova.

MILANSKI SAJAM "MADE ExPO 2011"

Milano - Inženjerska komora Crne Gore organizovala je stručnu posjetu Milanškog sajma "MADE ExPO 2011" Italija,

MADE ExPO 2011.

Dani Orisa

koji se održavao u periodu od petog do osmog oktobra 2011. godine.

Četvrto izdanje sajma “Made Expo” (Milano Architettura Design Edilizia) održalo se na prostoru novog milanskog sajma u predgrađu Ro. Sajam u Milanu pretenduje da postane centralno okupljalište građevinskih kompanija koje koriste drvene proizvode, a osim klasičnog izložbenog prostora Italijani su pripremili niz događanja u obliku konferencija, prezentacija stručnih skupova i promocija novih i inovativnih proizvoda. “Komponente i kontrakt” naziv je nove podgrupe proizvoda koji su posebno predstavljeni u dijelu materijala i oblikovanja unutrašnjih prostora. “Social Home Design 2011” obuhvata izložbu četiri montažne kuće koje zadovoljavaju elemente socijalne i humane dimenzije stanovanja, a projektovale su ih velika imena svjetske arhitekture.

“Borghi & Centri Storici” izložba je projekata restauriranja, bio-arhitekture i no-

vih izvora energije za potrebe istorijskih građevina. Inicijativa “AAA Agricoltura, Alimentazione, Architettura” tipični je spoj svih prednosti italijanskog načina života, na kojem su Italijani ostvarili planetarnu popularnost. Takođe, dio izložbi i programa na sajmu odnosilo se na obilježavanje međunarodne godine šuma.

DANI ORISA

Zagreb – Inženjerska komora Crne Gore, i ove godine, organizovala je odlazak na Međunarodni simpozijum arhitekture “Dani Orisa”, koji se održavao u Zagrebu 22. i 23. oktobra.

Međunarodni simpozijum arhitekture “Dani Orisa” u Koncertnoj dvorani “Vatroslav Lisinski” u Zagrebu, okupio je predstavnike svjetske arhitektonske elite, koji su održali niz predavanja, a odabrani su prema kriterijumu relevantnosti njihovih ostvarenja i kvaliteta radova kojima predstavljaju svoju praksu, grad i zemlju iz koje dolaze.

Među eminentnim gostima na simpozijumu “Dani Orisa” bili su Rafael Moneo iz Španije, Zlatko Ugljen iz Bosne i Hercegovine, K2S iz Finske, Jarmung Vigsnaes iz Norveške, Nikola Bašić iz Hrvatske, Enota iz Slovenije, Luis Fernandez-Galliano iz Španije, Aleksandar Brodski iz Rusije, Kazujo Sedima iz Japana.

Udruženje Oris, koje organizuje simpozijum, odlučilo je da Oris Yitong nagradu, za izizetan doprinos u arhitekturi, dodijeli arhitekti Rafaelu Moneu, a Oris nagradu za izuzetan arhitektonski projekat – Umjetničkih kuća Inujima, dodijeli Kazujo Sedimi.

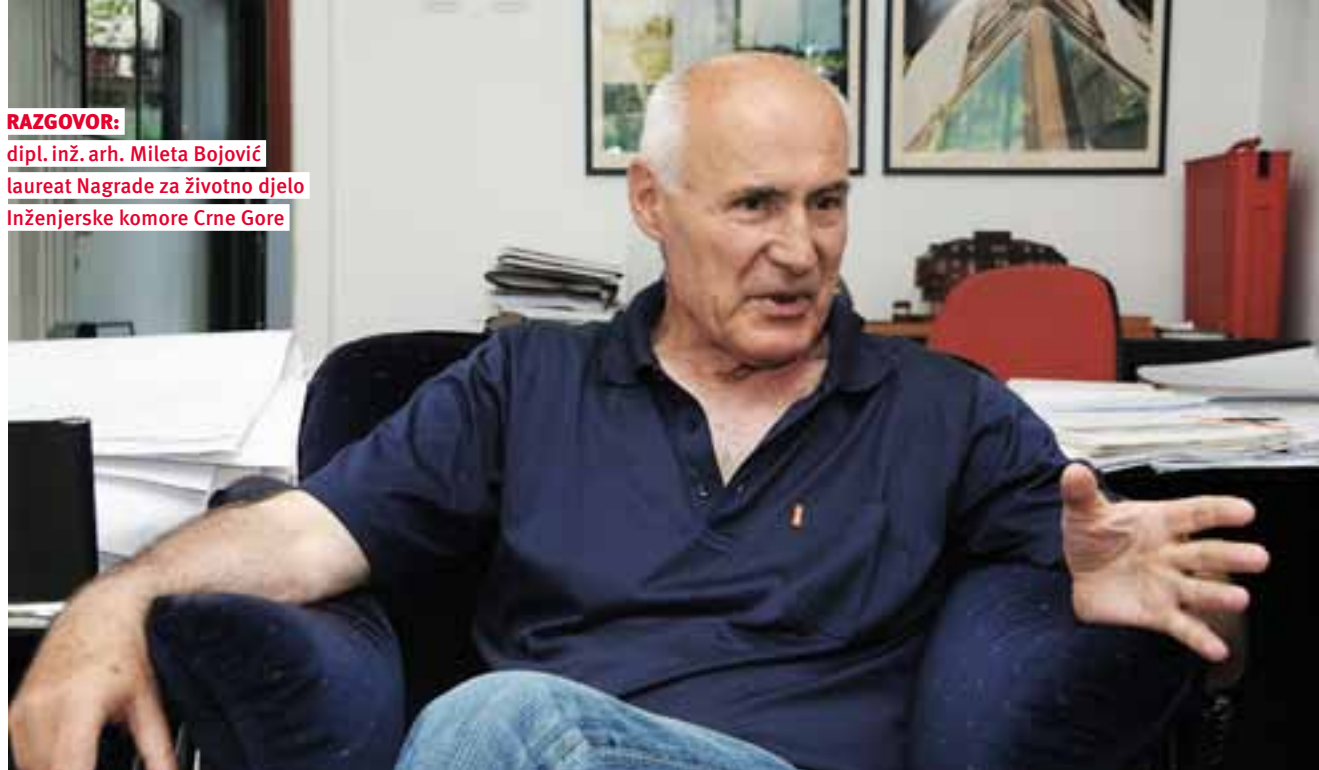
Kazujo Sedima

RAZGOVOR:

dipl. inž. arh. Mileta Bojović

laureat Nagrade za životno djelo

Inženjerske komore Crne Gore

arh. Mileta Bojović

Arhitekta u svoje objekte ugrađuje sebe

Arhitekta Mileta Bojović, dobitnik Nagrade za životno djelo Inženjerske komore Crne Gore, autor je brojnih Prostornih planova Opština i Generalnih urbanističkih planova opštinskih centara, značajnih arhitektonskih projekata u Crnoj Gori, kao i van njenih granica.

Bojović je diplomirao na Arhitektonskom fakultetu u Beogradu 1966. godine, a postdiplomske studije, specijalizaciju i rad nastavlja u Francuskoj. Od 1969. do 1994. radio je u Republičkom zavodu za urbanizam i projektovanje Crne Gore, a zatim osniva svoju privatnu firmu “Urba projekt” u Podgorici, u kojoj i sada radi. Autor je Prostornih planova Opština i Generalnih planova opštinskih centara – Herceg Novi, Plužine i Žabljak., kao i brojnih realizovanih projekata – Fabrike trikotaže u Kolašinu i Rožajama, naselja Blok V u Podgorici, Gimnazije u Nikšiću – sa projektom enterijera, Školskog centra MUP-a u Danilovgradu, Radne kuće Crne Gore na Dedinju... Mileta Bojović učesnik je brojnih arhitektonsko-urbanističkih konkursa, na kojima je osvajao prve nagrade. Do sada je imao izložbe svojih projekata u Oslu i Bijelom Polju. Bavi se publicistikom iz oblasti urbanizma i urbane sociologije.

””” Sloboda se ne dobija - uvijek je treba izboriti i to svaki put ispočetka. I treba znati šta sa slobodom želimo postići, za šta se borimo. Često nedostatak ideje i koncepta nazivamo nedostatkom slobode.

Koliko Vas je obradovala Nagrada za životno djelo koju vam je nedavno dodijelila Inženjerska komora Crne Gore?

“Mnogo. I obradovala i zabrinula. Lijepo je kad nagrada dolazi od kolega, prijatelja. Zabrinutost proističe iz nenaviknutosti. Uvijek sam govorio

da moji projekti nemaju mnogo pristalica, da nijesu nagrađivani i da to smatram svojom prednošću. Čovjek se plaši promjena. A tu je i vječita sumnja da li je to zaista i zasluženje?”

Nagradom su obuhvaćeni Vaši višedecenijski uspjesi u prostornom i urbanističkom planiranju i projektovanju. Možete li izdvojiti Vama poseban projekat koji ste radili?

“Ne bi bilo ‘pedagoški’. Svi su oni moji i svi su na određeni način isti: ista polazišta, jezik i ciljevi. Različita su pitanja, zadaci i različiti odgovori i rješenja. Drugi ih opet vide na svoj način iz ko zna sve kojih razloga. Izdvojio bih jedan komentar koji sam zapamtio kao najljepši kompliment. Održavao se sastanak republičkog partijskog i državnog vrha sa žabljačkim rukovodstvom, na čelu sa novoizabranim predsjednikom, negdje uoči a.b. revolucije. Pri kraju sastanka pitaju predsjednika, kako mu mogu pomoći, a on će vrlo spremno: imamo ovdje nekog našeg Bojovića, radi već godina na urbanističkim planovima Žabljaka, a projektovao je i nekoliko objekata. To mi se ništa ne sviđa, ne odgovaraju ti njegovi planovi i projekti Žabljaku. Pogledajte samo kako je ova kuća, u kojoj smo, dobro projektovana i spolja i iznutra. Ovakve kuće treba ovdje graditi. Dovedite nam njenog

Blok V, Podgorica

projektanta, sigurno je neko iz Beograda, sve ćemo mu dati da radi, i planove i projekte. Svi prisutni osim predsjednika znali su da sam ja projektovao taj objekat. Možete zamisliti komentare. Uskoro je počela a.b. revolucija i predsjednik je podnio iznuđenu ostavku.”

Koji je prostor do sada bio Vaš najveći izazov?

“Crnogorski prirodni prostor uz stalno nastojanje da mu se približim. Nasljeđe je, nažalost, mnogo skromnije.”

Vašu arhitekturu karakterišu “izvučene forme koje se nameću u globalnoj postavci, bez naknadnih bitnih dotjerivanja” (A. Markuš). Šta je sve uticalo na građenje Vaše autentičnosti, prepoznatljivosti?

“Rođen sam u izuzetno lijepom prirodnom ambijentu - idiličnom, poetičnom ali i dramatičnom. Očevom zahtjevnošću rano sam stigao u Nikšić kod dobrih učitelja i profesora, sreća me pratila i na Arhitektonskom fakultetu u Beogradu, kao i u Parizu na Institutu za urbanizam i Katedri za sociologiju u Nanteru kod Anri Lefevra i u ateljeu Žana Fožerona, profesora arhitekture u Visokoj školi lijepih umjetnosti. I sve to prije, za vrijeme i poslije “šezdesetosme” kada je Pariz bio jedan veliki istraživački centar umjetnosti, teorije, nauke i politike. Uz moju urođenu radoznalost, želju za saznavanjem i odlučnost da naučeno primijenim i kroz planove i projekte u Crnoj

Gori, zemlji mog izbora. Ako se iz toga izrodila, makar mala, autentičnost i prepoznatljivost, onda je sve prethodno, osim prijatnosti i zadovoljstva bilo i korisno. Arhitekta ugrađuje sebe u svoje objekte - i ono što je naslijedio i ono što je naučio. Odgovor ne bi bio potpun ako ne pomenem i otpor koji sam izazivao, što mi je bio najsigurniji pokazatelj da sam u pravu i da treba da nastavim u pravcu koji se najviše osporavao, da ga razvijam do granica mogućeg.”

Osobnost u izrazu potvrđuju i vaši brojni projekti. Koliko je danas u odnosu na ranije, ta sloboda izraza u arhitekturi sputana?

“Sloboda se ne dobija - uvijek je treba izboriti i to svaki put ispočetka. I treba znati šta sa slobodom želimo postići, za šta se borimo. Često nedostatak ideje i koncepta nazivamo nedostatkom slobode. Oni koji sputavaju su brojni i dobro raspoređeni. Najmoćnije je svjetsko udruženje mediokriteta, a ne Masona kako se to najčešće govori. Država je tu da stvara ambijent, da pomaže u stvaranju jednakih šansi i davanju podrške pravim idejama, ali opet preko ljudi, preko svojih predstavnika. Moram i ovom prilikom iskazati svoju zahvalnost svima onima koji su mi pomogli u kritičnim situacijama, a nije ih bilo malo.”

Postoje li standardi od kojih nikada ne odustajete u izradi projekta?

“Ako se investitor-naručilac i arhitekta nijesu usaglasili oko zajedničkog cilja i uspostavili međusobno povjerenje - nema ni projekta.”

Svjedoci smo da se mnoge monumentalne građevine poznatih autora, danas “silom” mijenjaju ili ruše. Ako postoji Zakon o autorskim pravima zašto je nemoguće sačuvati kulturno, historijsko nasljeđe?

“Još uvijek je prisutan odnos prema arhitektonskoj i urbanističkoj profesiji kao prema nužnom zlu, zakonom nametnutoj. Bez osjećaja potrebe za arhitektonskim i urbanističkim stvaralaštvom kao šansom, a ne kaznom i prinudom, teško je očekivati njegovu zaštitu. Daskorašnji jugoslovenski zakon o autorskim pravima jasno je definisao zaštitu autorskih prava u arhitekturi - i moralnih i materijalnih. Postojao je ogroman raskorak između zakonskih normi i prakse.

Novousvojeni crnogorski Zakon o autorskim i srodnim pravima smanjio je taj raskorak prilagođavajući Zakon praksi i dajući pravo vlasnicima arhitektonskih djela da ih mogu mijenjati ili rušiti prema svojim potrebama i odlukama. Autorima je ostavljeno moralno pravo da to spore, a djelo slikaju za uspomenu. Još jedan doprinos ukidanju ‘biznis barijera’. Makar mi se na prvi pogled tako čini. U svakom slučaju, da bi nešto i sa nivoa države, i sa nivoa građanske kulture, štitili kao nasljeđe kulture i historijsku vrijednost to moramo prepoznati kao zajedničko dobro, zajedničku vrijednost. Očigledno, arhitektonsko djelo nije, niti ga želimo prepoznati kao takvo. Takođe, bez prethodne valorizacije i kategorizacije arhitektonskog nasljeđa XX vijeka teško je očekivati njegovu odgovarajuću zaštitu. Prije pet-šest godina Savez arhitekata je nudio Ministarstvu kulture da bude nosilac jednog takvog poduhvata. Projekat je trebao da bude rađen prema odlukama Savjeta Evrope s kraja devedesetih godina, a koje se odnose na zaštitu i valorizaciju arhitektonske baštine dvadesetog vijeka. Ovako usmjeren i vođen projekat trebao je da stvori sigurnu osnovu za kategorizaciju arhitektonskog nasljeđa i obezbijediti mu odgovarajuću zaštitu i unapređenje kulturnog nivoa i razvo-

POSLEDICA A NE UZROK

Koliko je “nova arhitektura” usaglašena s prostorom u Crnoj Gori?

ja Crne Gore u ovoj oblasti, zatim, doprinese afirmaciji crnogorskog stvaralaštva sa svim njegovim regionalnim i kulturnim različitostima, omogućiti kvalitetnu međunarodnu kulturnu saradnju i prezentaciju crnogorske kulture i arhitektonskog stvaralaštva, inicirati međugradsku i međuregionalnu komunikaciju i saradnju. Projekat je kao pionirski poduhvat, trebalo da ima i svoj edukativni karakter i značaj,

i bude dobra osnova za stvaranje dokumentacionog centra za arhitekturu Crne Gore. Očigledno nije bilo vrijeme za to, odnosno, nije bila zrela potreba da se to uradi. Zvanično nije bilo ni sredstava ni nadležnosti.”

U jednom ranijem tekstu rekli ste da “ako uništimo prostor svaka druga priča biće bespredmetna”. Koliko je crnogorski prostor danas ugrožen?

“Svaki sistem i vrijeme troše i ‘unapređuju’ prostor na svoj način, prema svom ‘liku i djelu’. Država je tu da uspostavlja pravila ponašanja, norme trošenja i ‘unapređivanja’, pod uslovom da nije prezauzeta drugim hitnijim zadacima. Država je dužna da prepozna više ciljeve i zajedničke interese i da ih zaštiti. Vjerujem da nema očuvanja prostora bez države niti države bez prostora.”

Koji objekat je, u skorije vrijeme, izazvao Vaše divljenje?

“Sve je manje divljenja, a sve više održanosti, odnosno skepse.”

Izložba fotografija Vaših projekata bila je otvorena u Oslu, kasnije u Bijelom Polju. Planirate li uskoro slično predstavljanje?

“Usaglašena je sa našim ukupnim ‘tranzicionim’ odnosom prema prostoru, ona je posljedica a ne uzrok. Arhitektura je ‘slika i prilika’ onih koji je stvaraju-naručuju, projektu, grade. Njena ranija upotrebna vrijednost zamijenjena je tržišnom. Profit iznad svega. Što se tiče kvantiteta, disproporcija je već prisutna. Imamo višak stanova, poslovnih prostora, fabrika, a nastavljamo da gradimo nove. Neusaglašenost je i sa prirodnim prostornim i ljudskim kapacitetima. Problem je potenciran uvođenjem normi ‘održivog razvoja’ koji jedni shvataju kao izbalansiranost prostornih i ljudskih potreba i aktivnosti, a drugi, kao pokriće, kroz naručene elaborate, za profitabilnost bilo kog projekta.”

“Najavljena mi je obaveza da predstavim svoje objekte u okviru proslave desetogodišnjice Komore i da pokušam opravdati dodijeljenu mi nagradu.”

Možete li nam približiti projekat na kojem sada radite?

“Teško. Ni ja nijesam siguran kako mu se približiti. Izvinite na spontanosti. Zadnjih godina radio sam više idejnih rješenja i još uvijek se nadam srećnom

nastavku. Izdvojio bih idejno rješenje dogradnje i renoviranja Bloka 5 u Podgorici, kojim se željela postići usaglašenost sa promjenama u njegovom okruženju, novim standardima življenja, većim gustinama izgrađenosti i naseljenosti, a kroz zaokruživanje morfologije-fizionomije naselja i dalje razvijanje i unapređenje osnovnog urbanističkog i arhitektonskog koncepta naselja.”

RAZGOVOR:

dipl. ing. građ. Ljubica Lazarević, laureat Godišnje nagrade
Inženjerske komore Crne Gore

dipl.ing.građ. Ljubica Lazarević

Laureat Godišnje nagrade Inženjerske komore Crne Gore je Ljubica Lazarević, diplomirani inženjer građevine. Priznanje Komore ocjenjuje kao posebno značajno jer je došlo od strukovne organizacije.

“Priznanje je značajno, jer predstavlja vezu s najvećim doprinosom Crne Gore u putarstvu, u posljednjih nekoliko decenija”, prokomentarisala je Lazarević.

Ljubica Lazarević diplomirala je na Građevinskom fakultetu u Beogradu 1968. godine kada počinje sa radom u Republičkom zavodu za urbanizam i projektovanje u Podgorici, gdje ostaje sve do 1992. godine. Danas radi u firmi “Saobraćaj – inženjering” u Podgorici. Član je Inženjerske komore Crne Gore i Akademije inženjerskih nauka Crne Gore.

Ako stvorite zdravu bazu lako je doći do cilja

U “Saobraćaj – inženjeringu” urađen je veliki broj projekata saobraćajnica u Crnoj Gori, najvećim dijelom i realizovan.

Jedan od krucijalnih projekata za Crnu Goru je izgranja magistralnog puta, koji je posebno oživio sjeverni dio zemlje?

“Izgradnjom ovog puta stvoreni su uslovi za neophodan razvoj Crne Gore, posebno sjevernog regiona koji je bio najnerazvijeniji. Zadovoljna sam što sam imala priliku da radim na tako značajnom objektu, a počastvovana jer sam radila s ekipom velikih stručnjaka. Posebno bih pomenula prof. Aćimića koji je izveo mnoge generacije na beogradskom Univerzitetu, nekoliko na našem Univerzitetu, a kojem je projekat tunela “Ivica”, kao kapitalnog objekta na ovom putnom pravcu, bio posljednji.”

Možete li nam približiti Vaša angažovanja u realizaciji magistralnog puta koji povezuje sjever i jug Crne Gore?

“Realizacija puta Risan–Žabljak otpočela je 1995. godine paralelno sa revizijom tada vežećeg Prostornog plana Republike do 2000. godine, kojim je ovaj putni pravac kategorisan kao regionalni, sa obavezom da u dugoročnom konceptu preraste u magistralni i na taj način obezbijedi ravnomjernu pokrivenost Crne Gore magistralnom mrežom puteva, a time i njen ravnomjerniji razvoj.

U tom trenutku je na pravcu Risan–Nikšić–Žabljak postojao put različitih tehničkih karakteristika, pri čemu su dionice sa najnižim tehničkim standardima, predstavljale dio puta od Šavnika do Žabljaka, kao i nastavak već započete dionice Dragalj–Risan do veze sa postojećom magistralom. Direkcija javnih radova je preko odluka Vlade 1995. godine počela intenzivnu izradu projektne dokumentacije za ovaj putni pravac i to Generalnih projekata na dijelu trase koji je bio najkritičniji, a to je potez od Nikšića do Žabljaka i od Sopota do Lipaca. Zato su i pokrenuti postupci da se paralelno s izradom Prostornog plana Republike radi i na Generalnim projektima koji će, krajnje pouzdano provjerenu trasu, ponuditi Planu Republike. Posao je odrađen paralelno sa izradom Plana Republike. U trenutku kada je Plan Republike usvojen otpočeli su projekti i realizacija posla. Za nosioca izrade Generalnih projekata i ostale projektne dokumentacije odabran je Građevinski fakultet kao koordinator posla, koji je radio na izradi geodetskih i geoloških podloga i na projektu tunela, a ‘Saobraćaj – inženjering’ za izradu projekata puta.”

serpentina u Lipcima

put u izgradnji

S ciljem da se obezbijede optimalne trase na nedostajućim dionicama i stvore uslovi za izradu Prostornog plana Republike, urađeno je nekoliko varijantnih rešenja, odabrano optimalno, prihvaćeno od strane Komisije, ugrađeno u Prostorni plan Republike usvojen 1997. godine, i time stvorila osnova za prekategorizaciju i realizaciju ovog putnog pravca. Moje lično angažovanje u realizaciji ovog putnog pravca podrazumijevalo je izradu Generalnih projekata i usaglašavanje sa Planom republike, kao i izradu Idejnih projekata i dijela Glavnih projekata puta na najkritičnijim dionicama od Šavnika do Žabljaka i od Sopota do Lipaca.“

Kada su se stvorili potpuni uslovi za realizaciju puta?

“Realizacija ovog putnog pravca otpočela je usvajanjem Plana Republike i izradom Idejnog i Glavnog projekta najkritičnije dionice puta od Grabovice do Provalije, uključujući i tunel “Ivicu”, kako bi se stvorili uslovi da se što prije otpočnu radovi na kapitalnom objektu, tunelu “Ivica”, dugom 2200m. Sljedeći korak je bila izrada projektne dokumentacije i realizacija dijela puta od Sopota do Lipaca.

Paralelno je rađeno na izradi nedostajućeg dijela projektne dokumentacije, Idejnih i Glavnih projekata na najkritičnijim dionicama.

POVEZANOST TURISTIČKIH I INDUSTRIJSKIH CENTARA

Put Risan-Žabljak-Pljevlja predstavlja drugi transversalni magistralni pravac u putnoj mreži Crne Gore, predviđen Prostornim planom. Njegova dužina iznosi 140 km, a povezuje najznačajnije industrijske i turističke centre u Crnoj Gori. Značaj ovog putnog pravca u razvoju Crne Gore na širem planu otvara još jednu značajnu magistralnu vezu Crne Gore sa okruženjem. Integrišući Sjeverni, Središnji i Južni region Crne Gore, obezbjeđuje njen ravnomjerni razvoj, što predstavlja osnovni cilj postavljen planom Crne Gore. Povezuje industrijski centar Pljevlja sa Nikšićem, a odatle preko Podgorice sa lukom Bar, a novoprojektovanim putem sa Bokom Kotorskom i dalje sa okruženjem, pospješujući razvoj industrije. Nudi maksimalnu podršku razvoju turizma, kao osnovne privredne grane, povezujući Žabljak kao centar planinskog turizma sa Bokom Kotorskom i ostalim centrima duž primorja.

Sve aktivnosti na realizaciji ovog putnog pravca do 2006. godine pratila je Direkcija javnih radova. Godine 2006. formirana je Direkcija za saobraćaj koja je preuzela sve aktivnosti vezane za putnu mrežu uključujući i ovaj putni pravac. Od tada počinje i intezivnija realizacija projekta, koja se ogledala u izradi nedostajućeg dijela projektne dokumentacije u smislu izrade Glavnih projekata na osnovu usvojenih Generalnih i Idejnih projekata, kao i nastavak na izgradnji ukupne dionice. U ovom periodu je bilo angažovano više projektantskih kuća i izvođača, najvećim dijelom iz Crne Gore.”

tunel na dionici Sopot-Lipci

Koje su dionice puta bile najzahtjevnije?

“Dionica u Lipcima je bila najkritičnija, s aspekta zaštite životne sredine, jer je Crna Gora ekološka država i morali smo da vodimo računa o pejzažu, jer je Boka Kotorska sama po sebi dragulj pod zaštitom UNESCO-a. Morali smo da potražimo rješenja koja nude najkvalitetniju zaštitu životne sredine. Jedini način da zaštitimo Boku bilo je povlačenje trase u brda i zato su na ovoj kratkoj dionici od 5 km, projektovana četiri tunela. Na Žabljaku smo imali Nacionalni park kao obavezu. Trasa je projektovana samim obodom Nacionalnog parka, na kratkom potezu. Trasu smo projektovali na način da se maksimalno sačuva Nacionalni park, a jednovremeno obezbijedi prirodan kontinuitet puta prema Žabljaku i Pljevljima. Ovaj put od Žabljaka do Risna je zapravo put Pljevlja-Žabljak-Risna. Pljevlja se ne pominju, ali su izgradnjom ovog puta, potpuno izašla iz izolacije i dobila šansu istu kao i Žabljak.”

””” Izgradnjom ovog puta stvoreni su uslovi za neophodan razvoj Crne Gore, posebno sjevernog regiona koji je bio najnerazvijeniji. Zadovoljna sam što sam imala priliku da radim na tako značajnom objektu, a počastvovana jer sam radila s ekipom velikih stručnjaka.

tunnel Ivica u izgradnji

Kako je tekla realizacija projekta i kada će biti okončana?

“Put je realizovan u tri, a planiran je kroz četiri etape. Tri etape obuhvataju sve ovo što je do sada realizovano. Intencija je bila da se put planira etapno, da svaka dionica koja se izgradi predstavlja funkcionalnu cjelinu, da služi svojoj svrsi, a da se ta konačna etapa odradi u momentu kada se za to stvore uslovi i kada se za tim ukaže potreba. Prva etapa dužine 39 km predstavlja dio puta od Lipaca do Vilusa, pri čemu su radovi otpočeli od Dragalj polja prema Lipcima, čime je izbjegnuto najkritičniji dio postojećeg puta na ovoj dionici. Dužina puta od Lipaca do Dragalj polja iznosi 18.5 km, a od Dragalj polja do Vilusa 20.5 km. Druga etapa podrazumijeva novoizgrađenu dionicu puta od Šavnika do Žabljaka dužine 25.7 km, koja ujedno predstavlja najteži dio puta, kako za projektovanje, tako i za gradnju. Na ovoj dionici se nalazi tunnel “Ivica” dužine 2.2 km na nadmorskoj visini od 1455 mnm. Treća etapa predstavlja rekonstrukciju dijela postojećeg puta

od Vilusa do Šavnika. U ovoj fazi je izgrađena obilaznica u Nikšiću, most u Vidrovanu i rekonstrukcija postojećeg puta Jasenovo polje-Kruševica-Šavnik.

Okončanje u realizaciji ukupnog projekta predstavlja četvrtu etapu, koja će biti izgrađena u trenutku kad se za tim ukaže potreba i mogućnost, a podrazumijeva nastavak puta novom trasom od Pošćenja, preko Duži, Komarnice i Brezanskog polja, podnožjem Vojnika, do veze sa magistralnim putem Nikšić- Plužine, 8 km sjevernije od Jasenova polja. Na ovaj način bi se izbjeglo nepotrebno penjanje od Jasenova polja do tunela “Vojnik” (kota 1455 mnm), kao i silazak serpentinama do Šavnika (kota 840 mnm), te ponovno penjanje do Pošćenja. Obezbijedili bi se elementi magistralnog puta na čitavoj dionici od Risna do Žabljaka, skratila dužina puta za 8 km, smanjilo vrijeme putovanja i troškovi putovanja, te stvorili uslovi za lakše održavanje puta u zimskom periodu i značajno doprinijelo bezbjednosti saobraćaja.

dipl. Inž. Arh. Vladislav Nikić

Kreativnost u funkciji forme

“Inženjerska komora je udruženje inženjera svih struka u Crnoj Gori koje egzistira već duži niz godina. Od njenog osnivanja do danas, ovo je prvi put da Komora dodjeljuje ovakvu nagradu. Imajući to u vidu, kao i činjenicu da mi je ovo priznanje dodijeljeno od strane stručnih ljudi, mojih kolega, ponosan sam i velika mi je čast ukazana ovom nagradom. Zahvalan sam što je struka prepoznala moj dugogodišnji naporan rad u projektovanju i vrednovala ga na ovaj način”, prokomentarisao je dipl.inž.arh. Vladislav Nikić, priznanje koje mu je Inženjerska komora Crne Gore dodijelila za rezultate u struci, iz oblasti planiranja prostora i izgradnje objekata.

Vladislav Nikić diplomirao je na Arhitekstonskom fakultetu u Skoplju. Preko tri decenije, kao vodeći o odgovorni projektant, uspješno realizuje različite projekte. Nikić potpisuje idejna rješenja brojnih zdanja, među kojima su u Podgorici: stambeno-poslovni centar „Vektra“ (zajednički projekat Nikića i arh. Zorana Đurđenovića), Javna ustanova „Muzeji i galerije Podgorice“, stambeno-poslovni objekat u najfrekventnijoj Herecgovačkoj ulici... Treba pomenuti i neke od projekata koje je Nikić realizovao i van Podgorice, kao što su: Hotel „Lipka“ u Kolašinu, Univerzitetski centar u Budvi i mnogi drugi.

””” Zadovoljiti funkcionalne zahtjeve budućih korisnika je moj primarni cilj. Formu, odnosno kreativni izraz pokušavam uskladiti sa okolnim ambijentom, tradicionalnim i kulturno-istorijskim vrijednostima područja, zahtjevima investitora i racionalizacijom gradnje.

JU „Muzeji i galerije Podgorice“

Autor ste i vodeći projektant brojnih stambeno-poslovnih objekata, značajnih institucija, univerzitetskih, hotelskih, fabričkih i mnogih drugih kompleksa. Koje objekte bi izdvojili kao ključne za Vašu dosadašnju karijeru?

“Samostalni projektant sam već duži niz godina. Iz velikog broja projekata koje sam radio, a koji su u većini realizovani, izdvojio bih objekat JU ‘Muzeji i galerije Podgorice’, koji je obilježen velikom pažnjom stručne i laičke javnosti. Hotel ‘Lipka’ u Kolašinu i stambeno-poslovni centar ‘Vektra’ sa uređenjem terena koje je dalo pečat za buduća parterna rješenja gradskih površina, rađeni su u koautorskom radu sa arh. Zoranom Đurđenićem. Univerzitet u Budvi je objekat jednostavne, čiste forme sa ulaznom partijom postavljenom na postamentu u vidu kolonade, čime je postignuta reprezentativnost objekta. Materijalizacija objekta je u duhu mediteranske arhitekture. Posebno bih izdvojio stambeno-poslovni objekat u Hercegovačkoj ulici u Podgorici, gdje je izvršena interpolacija elemenata kuće u nizu stare Mirkove varoši, prepoznatljivih proporcija i elemenata sekundarne arhitekture.”

Višedecenijsko iskustvo je iza Vas. Izgradili ste jedan poseban i prepoznatljiv stil. Koje su to ključne tačke u Vašem poslu od kojih ne odstupate?

“Kao savremenik pokreta Moderne stasavao sam analizirajući djela velikana ovoga pokreta u granicama i realnosti ovoga prostora formirao sam sopstveni identitet. Zadovoljiti funkcionalne zahtjeve budućih korisnika je moj primarni cilj. Formu, odnosno kreativni izraz pokušavam uskladiti sa okolnim ambijentom, tradicionalnim i kulturno-istorijskim vrijednostima područja, zahtjevima investitora i racionalizacijom gradnje. U našim uslovima ovakav stav se pokazao kao ispravan, jer je najveći dio mojih objekata izveden.”

Koliko ste u poslu okupirani klasičnim, a koliko modernim izrazom?

“Kako u svakoj drugoj profesiji, tako i u arhitekturi, praćenje inovativnih rješenja u pogledu primjene novih materijala, tehnoloških rješenja, oblikovanja prostora, primjene boja, osnovni je preduslov za kvalitetan kontinuirani rad u struci. Tokom svoje tridesetogodišnje profesionalne karijere uvijek sam se rukovodio ovim principom ne napuštajući svoje klasične, utemeljene principe projektovanja u arhitekturi. Nijesam za forsiranje projektovanja ‘u trendu’ po svaku cijenu, gdje se neki elementi trenda u arhitekturi pretjerano ili nepotrebno koriste. Kvalitetan arhitekta uvijek će naći pravi odnos u upotrebi starog i novog, konvencionalnog i savremenog, a sve u kontekstu lokacije u kojoj projektuje.”

EKONOMSKI ASPEKT SPUTAVA KREATIVNOST

Aktuelna ekonomska kriza svela je zahtjeve investitora na najracionalnija moguća rješenja, u kojima se najviše štedi na oblikovnim rješenjima, materijalima i drugim elementima koji su direktno vezani sa estetikom u arhitekturi. Dominantan je ekonomski aspekt koji nerijetko sputava kreativnost jednog arhitekta. Zato mi moramo imati znanja i mudrosti da zadovoljimo zahtjeve investitora, a da pritom ne degradiramo parametre struke, funkcionalne i estetske momente. Arhitekta mora biti zaista jedna svestrana ličnost.

Stambeno-poslovni objekat
u Heregovačkoj

Stambeni objekat,
Cvijetin brijeg

Koliko je “crnogorski prostor” zahtjevan arhitektonski?

“U tom smislu ne vidim nekog posebnog razloga za isticanjem crnogorskog prostora u odnosu na bilo koji drugi u svijetu. Ponavljam, arhitekta mora da sintetizuje ambijentalne, autohtone, tradicionalne i sve druge vrijednosti predmetne lokacije sa vremenom u kojem živimo. Takav pristup uvijek daje najkvalitetnije rezultate.”

Ko su arhitekta čijim projektima se divite?

“Tokom svoje višedecenijske karijere izgradio sam sopstveni identitet po kojem me prepoznaju moje kolege arhitekti, a koji se razvio na principima arhitekata moderne. Možda je moja arhitektura, kao funkcionalistička najbliža idejama Korbizjea, mada ima i mnogo uspješnih djela savremenih arhitekata koji zavređuju moju pažnju.”

””” Nijesam za forsiranje projektovanja ‘u trendu’ po svaku cijenu, gdje se neki elementi trenda u arhitekturi pretjerano ili nepotrebno koriste. Kvalitetan arhitekta uvijek će naći pravi odnos u upotrebi starog i novog, konvencionalnog i savremenog, a sve u kontekstu lokacije u kojoj projektuje.

Univerzitetski centar
Budva

Možete li nam najaviti Vaš buduća anagažovanja? Možda izložbu Vaših projekata?

„U birou ARHICON trenutno radimo završnu fazu projektovanja fabričkog kompleksa ‘Vektra Jakič’ u Pljevljima. Zatim, u toku je izrada glavnog projekta Univerzitetskog kompleksa fakulteta umjetnosti na Cetinju, u krugu fabrike starog Oboda. Pored ovih poslova, radimo više glavnih projekata stambeno-poslovnih zgrada u Podgorici, Budvi i Herceg Novom. Očekujemo početak izrade glavnog projekta hotelskog kompleksa ‘Bolići’ sa pet zvjezdica u Podgorici, za koji smo, zajedno sa partnerom iz Italije, uradili idejni projekat na koji je dobijena građevinska dozvola.

Što se izložbe tiče, zbog prezauletosti poslova koje sam preuzeo, nijesam u mogućnosti da u bliskoj budućnosti posvetim pažnju izložbi mojih radova. Međutim, ova nagrada me obavezuje da i ovo pitanje u skorije vrijeme sprovedem u djelo.

dipl. inž. el. Dragutin Durutović

RAZGOVOR:

dipl. inž. el. Dragutin Durutović

laureat Godišnje nagrade Inženjerske komore Crne Gore

Hidropotencijali u Crnoj Gori nemaju alternativu

Dragutin Durutović (1946, Donja Brezna) diplomirao je na Elektrotehničkom fakultetu u Podgorici 1971. godine. Period od 1972. do 1993. godine proveo je u Republičkom zavodu za urbanizam i projektovanje kao vodeći-odgovorni projektant. Radio je na Prostornim i Generalnim planovima Cetinja, Žabljaka, Plužina; na Detaljnim urbanističkim planovima Podgorice, Cetinja, Nikšića, Žabljaka, Plužina, Danilovgrada, Mojkovca, Budve ... ; na Urbanističkim planovima Cetinja, Nikšića, Budve, Ulcinja, Žabljaka, Plužina ... U oblasti projektovanja: elektroenergetske, telekomunikacione, zaštitne instalacije, radio je na objektima zdravstva, školstva, turizma, industrijskih objekata, objekata kulture, sportskih centara (Cetinja, Risan, Podgorica, Budva, Nikšić ...).

Zetski dom, Cetinje

Francusko poslanstvo, Cetinje

Koliki značaj za Vas ima Godišnja nagrada Inženjerske komore Crne Gore?

“Godišnja nagrada Inženjerske komore za mene znači veliko priznanje obzirom da je inicijativa o dodjeli ovog visokog priznanja potekla od kolega koji su, ocijenjujući moj dugogodišnji rad na polju planiranja i projektovanja, saopštili svoj stav

prihvaćen od strane organa Inženjerske komore. Vjerujem da će ova nagrada postati tradicionalna, te da ćemo u budućnosti imati mnogo mladih kolega koji će ovu nagradu zasluživati.”

Dugogodišnji ste član Inženjerske komore Crne Gore. Možete li nam iz današnje perspective prokomentarisati IKCG, nakon decenije njenog rada?

””” U Crnoj Gori je potrebno intenzivirati rad na izradi studija opravdanosti izgradnje hidroelektrana te izvršiti odgovarajuću ekonomsku valorizaciju hidropotencijala sa kojima naša država raspolaže.

Hidroelektrana

“Osnivanjem Inženjerske komore otpočeo je process uređenja odnosa u oblastima planiranja i projektovanja na čemu i dalje treba raditi. Vjerujem da će Inženjerska komora u budućnosti imati daleko važniju ulogu od dosadašnje, da će zakonski regulisna planska i projektna dokumenta sadržati stavove Inženjerske komore, odnosno, specifičnih grupacija u njenom sastavu.”

Vašu karijeru obilježili su brojni značajni elektroenergetski projekti. Možete li nam izdvojiti one kapitalne, koji su za Vas bili najveći izazov?

“Radeći u Republičkom zavodu za urbanizam i projektovanje kao član radnih timova učestvovao sam u izradi: Prostornih i Generalnih urbanističkih planova - svih vrsta projekata, složenih i specifičnih objekata. Posebno bih izdvojio Univerzitet Crne Gore sa Rektoratom, Hotelski kompleks Miločer, Sportske i RTV centre, Bolničke komplekse...”

Koliko je zahtjevno pronaći optimalno rješenje u izradi elektroenergetskog projekta, a da se pri tom ispoštuju postojeći projektni kriterijumi?

“Optimalno projektno rješenje predstavlja izazov i obavezu svakog projektanta. Kompatibilnost programskih zadataka i projektnih rješenja, ali ne na štetu kvaliteta, obezbjeđuje sigurno i kvalitetno snabdijevanje potrošača energijom. Kvalitetno tehničko rješenje Energetskog sistema utiče, u određenoj mjeri, na standard stanovništva, pa ga iz tog razloga treba posebno tretirati.”

Danas radite u kompaniji “Bemax”. Možete li nam približiti poslove koje obavljate?

“U Bemaxu trenutno pratim izgranju stambeno poslovnog kompleksa u Tološkoj šumi u Podgorici, radeći istovremeno i projekte za potrebe Apartmanskog naselja u Budvi - Lapčići.”

Koliko se i da li u Crnoj Gori javljaju neki drugačiji energetski pogoni koji su možda ekonomičniji i efikasniji modeli od postojećih?

“Za sada se kod nas više razgovara o alternativnim izvorima energije, dok se primjena istih ne očekuje u skorije vrijeme. Smatram da su hidropotencijali Crne Gore toliko veliki da nemaju alternativu.

Potrebno je intenzivirati rad na izradi studija opravdanosti izgradnje hidroelektrana te izvršiti odgovarajuću ekonomsku valorizaciju hidropotencijala sa kojima naša država raspolaže.”

Koliko Crna Gora prati inovacije u svijetu iz oblasti energetike?

“Specifična potrošnja energije po stanovniku kod nas, ukazuje na činjenicu da proizvodni kapaciteti raspolažu zastarjelom tehnologijom, da se za potrebe industrije i potrošača široke potrošnje, u dovoljnoj mjeri ne koristi energija iz alternativnih izvora, da nekontrolisano i neopravdano rasipamo raspoloživu energiju. Naglašavam, da je u cilju smanjenja potrošnje energije, ‘prava inovacija’ zamjena postojeće tehnologije proizvodnih pogona uz istovremeno poboljšanje ‘fizike’ objekata.

RAZGOVOR:

dipl. inž. maš. Radisav Žujović

laureat Godišnje nagarde Inženjerske komore Crne Gore

Priznanje idejama i timskom radu

dipl. inž. maš. Radisav Žujović

Dipl. inž. maš. Radisav Žujović Godišnju nagradu Inženjerske komore Crne Gore, komentariše kao značajno priznanje jer je došlo od inženjerske institucije koja ima kredibilitet “da kvalifikovano ocijeni uspješnost stručnog rada”.

“Godišnje priznanje Inženjerske komore ujedno i priznanje mojim kolegama iz Željezare, koji su zajedno sa mnom, svih tih godina, radili na stručnim poslovima iz oblasti mašinske struke, a takve poslove je moguće bilo uspješno obavljati samo timskim angažovanjem. To je i priznanje Željezari koja je svojom poslovnom politikom omogućavala da se pojedinačni i timski stručni rad obavlja u kontinuitetu, bez obzira na teškoće koje su pratile njen rad, a koje su nastajale uglavnom zbog negativnih spoljnih uticaja”, kazao je Žujović.

Radisav Žujović diplomirao je na Mašinskom fakultetu u Skoplju 1962. godine. Svoju uspješnu karijeru vezao je za nikšičku Željezaru, u kojoj je preko četiri decenije rukovodio značajnim projektima (projektovanje i izgradnja nove opreme, modernizacija i proširenje kapaciteta, izgradnja novih pogona i instaliranje novih postrojenja. Žujović je u ovom značajnom privrednom crnogorskom gigantu radio kao rukovodilac projektantnog tima, odgovorni projektant i organizator izrade opreme, rukovodilac radova na realizaciji rekonstrukcije...

”” Godišnje priznanje Inženjerske komore meni, je ujedno i priznanje mojim kolegama iz Željezare, koji su zajedno sa mnom, svih tih godina, radili na stručnim poslovima iz oblasti mašinske struke, a takve poslove je moguće bilo uspješno obavljati samo timskim angažovanjem.

Član ste IKCG od njenog osnivanja. Kako je vidite danas, nakon decenije rada?

“Moje angažovanje u Inženjerskoj komori Crne Gore datira od njenog osnivanja 31. oktobra 2001. godine, od kada sam i član njene Skupštine. U okviru Sekcije mašinskih inženjera IKCG bio sam zamjenik predsjednika Izvršnog odbora i predsjednik tog organa Sekcije, a nakon formiranja Strukovne komore mašinskih inženjera, kao sastavnog dijela IKCG, član sam njenog Izvršnog odbora. Jedan period bio sam i član Upravnog odbora IKCG.

Rad u navedenim organima je timski i davao sam doprinos uspješnosti rada tih organa u obimu koliko su to okolnosti,

Željezara, Nikšić

naročito spoljnje, dozvoljavale. Moram posebno istaći da sam bio član Komisije IKCG za izdavanje ovlašćenja za projektovanje i rukovođenje građenjem, kao mašinski inženjer. Ta komisija je odgovorno i uspješno obavljala svoj zadatak. Za mene je to bila prilika da upoznam veliki broj inženjera različitih struka, članova IKCG, koji su tražili ovlašćenja za projektovanje i rukovođenje građenjem. Tako sam saznao koliko Crna Gora ima uspješnih projektanata i rukovodilaca gradnje i koliki je veliki stručni potencijal Crne Gore. To je bilo moguće saznati samo zahvaljujući formiranju i radu Inženjerske komore Crne Gore i njenih organa.

U proteklih 10 godina IKCG je imala uspjeha i neuspjeha u svom funkcionisanju. U ovom trenutku to je uspješna institucija inženjera, čemu se iskreno radujem. Njena misija u budućnosti će sigurno biti puna afirmacija inženjerske struke u Crnoj Gori na inženjerskim poslovima važnim za uspješan privredni i infrastrukturni razvoj Crne Gore.”

Vašu profesionalnu biografiju obilježio je period od preko četiri decenije koji ste vezali za nikšićku Željezaru?

“Tačno 40 godina sam neprekidno radio u Željezari Nikšić. Cijeli taj period sam posvetio radu u struci i to najvećim dijelom u neposrednoj proizvodnji gdje se stvara dohodak. To mi je omogućilo da u struci postignem zavidne rezultate u postojećim okolnostima. Zadovoljan sam rezultatima svog

stručnog rada u samoj Željezari i kada se tiče realizovanih: rekonstrukcija pogona i postrojenja; projektovanja i izrade nove opreme; osvajanja proizvodnje novih proizvoda; modernizacije i proširenja kapaciteta; izgradnje novih pogona i instaliranja novih postrojenja u okviru Željezare; naučno – istraživačkih radova za potrebe Željezare; izgradnji određenih metaloprerađivačkih pogona van Željezare u Crnoj Gori.

Kao najveće priznanje, ostalo mi je u sjećanju kada su mi radnici Željezare 1989. godine, za moj tada 20-godišnji neprekidni rad u toj firmi, tajnim glasanjem izglasali povjerenje i to jedinom od sedam članova tadašnjeg Poslovnog odbora Metalurško–metalskog kombinata – Nikšić. I sada da počnem da radim, ponovo bih radio samo u struci.”

Rukovodili ste i učestvovali u organizaciji i realizaciji brojnih razvojnih istraživačkih i investicionih projekata. Koje bi izdvojili kao kapitalne u Vašoj karijeri?

“Od značajnog broja realizovanih projekata u toku mog 40-godišnjeg neprekidnog rada u Željezari Nikšić, u čijoj realizaciji sam učestvovao na različite načine (projektant i/ili rukovodilac, i/ili učesnik) izdvojio bih kao najznačajnije: rekonstrukciju Srednje valjaonice, čijom realizacijom je povećan njen kapacitet za 30.000 t/god; izbor isporučilaca mašinske opreme tokom realizacije projekta modernizacije i proširenja kapa-

””” U ovom trenutku IKCG je uspješna institucija inženjera, čemu se iskreno radujem. Njena misija u budućnosti će sigurno biti puna afirmacija inženjerske struke u Crnoj Gori na inženjerskim poslovima važnim za uspješan privredni i infrastrukturni razvoj Crne Gore.

citeta Željezare za: Kombinovanu valjaonicu; Zagrevne peći i peći za termičku obradu čeličnih proizvoda. Projektovanje i izrada – rekonstrukcija sredstava za unutrašnji transport polufabrikata: Bočnih viljuškara nosivosti 12t (5 viljuškara); Vozila za transport troske nosivosti 50t (2 vozila); Čeonih viljuškara nosivosti 30t – rekonstrukcija (2 viljuškara). Izgradnja Kovačnice slobodnih otkovaka kapaciteta 10.000 t/god; Osvajanje proizvodnje novih proizvoda: obručeva za željezničke točkove; osovina za željezničke vagone; alatnih čelika za rad u vrućem i hladnom stanju; složenih profila: „U“ i „L“; šiber ventila nazivanih veličina od 2" do 24". Tehnološko – tehnički i ekonomski elaborati za modernizaciju Čeličane i Kombinovane valjaonice. I realizovani, ovdje navedeni, projekti, svaki za sebe, uspješno su rješavali tehničko – tehnološke probleme u funkcionisanju proizvodnog procesa u pogonima Željezare. I u tim projektima imao sam ulogu rukovodioca, i/ili učesnika, a u određenim projektima i projektanta.”

Pored članstva u IKCG, bili ste član ili ste još uvijek brojnih inženjerskih organizacija. Možete li nam nešto reći o Vašim profesionalnim aktivnostima vezanim za rad u pomenitim strukovnim organizacijama?

Željezara, Nikšić

“Tačno je sam bio član određenih inženjerskih organizacija u svojstvu podpredsjednika Saveza odnosno člana Skupština. Nijesam u punoj mjeri zadovoljan svojim angažovanjem u tim organizacijama, jer sam u vrijeme potrebe za takvim angažovanjem, bio radno aktivan u Željezari što je zahtjevalo potpuno angažovanje oko razvojnih poslova i poslova oko privatizacije Željezare.

Ovdje posebno ističem da sam imao čast da budem izabran za dopisnog člana Jugoslovenske inženjerske akademije (JINA) 2005. godine, što smatram značajnim priznanjem za moj stručni rad u Željezari Nikšić.”

CRNOGORSKA OBALA KAO IZAZOV ZA PROSTORNO PLANIRANJE

Piše: Boris Ilijanić, dipl.ing.arh.

Na nivou državne uprave donesena je Odluka o izradi Planskog dokumenta, Revizija Prostornog plana posebne namjene morskog dobra Crne Gore /PPPND/, kao Razvojnog dokumenta i zakona, koji će nakon usvajanja opredijeliti dalju budućnost generacija -rezidentima na ovim prostorima. To je sam po sebi dokument i Zakon, koji određuje dugogodišnju mogućnost razvoja države ali i lokalnih zajednica u ekonomskom, kulturnom i svakom drugom smislu.

Ovdje, leži strahovito velika odgovornost svih onih koji učestvuju u donošenju i kreiranju ovakvog dokumenta, prema sebi samima i prema svim građanima sadašnjim i budućim, koji se koriste ili će se koristiti ovim prostorom i u njemu živjeti. Kreacija kvalitetnog ambijenta za život, pod jurisdikcijom ovog plana, je osnovni cilj kome trebaju smjernice ovakvog dokumenta da streme. Istovremeno, da bi Plan bio savremen on mora biti u korelaciji sa savremenim ekonom-

skim stremljenjima, u svjetskoj bližoj i daljoj okolini, a naročito da se oslanja na regionalne impute. Raniji Prostorni plan je rađen sa dobrim predznacima, oslanjajući se na Prostorni plan Republike Crne Gore, a on istovremeno na raniji Prostorni plan regije, ili kako se tada zvao Prostorni plan "Južni Jadran". Taj Plan je imao osnovne smjernice razvoja, koje su i dalje većinom aktuelne i savremene, iako je prisutna značajnija vremenska distanca.

Crnogorska obala

Naravno, istorijske, geografske, demografske i ostale okolnosti su se promjenile nazad dvadeset proteklih godina i postojeći PPPNMD Crne Gore je postao prevaziđen. Smatrajući da se u razmišljanjima za kreaciju boljeg kompletnog ambijenta na teritoriji obale Crne Gore treba okrenuti planiranju vezanom za regionalni princip planiranja, po sistemu modifikovanog programa PP "Južni Jadran", te obzirom na blizinu regionalnih komunikacija, ovaj Plan treba da uključuje kompleksniji "Južni Jadran", tržišta, od Otranta, Krfa, Južne Italije, Južne Hrvatske, Hercegovine, južne Srbije, dijela Makedonije, Kosova i Albanije. Naime, to je bliže ekonomsko gravitaciono područje i tržište na čiji dio učešća može i mora računati i ekonomska i druga ponuda obale. Naravno postoje i udaljenija tržišta, ali je njihov procenat učešća u mogućoj konzumaciji ponude ovog područja neistražen. Ovdje treba naznačiti, tržište Rusije, dalekih interkontinentalnih destinacija naših povratnika i specifičnih ciljnih grupa konzumenata.

Reorganizacija ambijenta

Crna Gora, ima šansu da ovim Planom reorganizuje svoj ambijent na najbolji mogući način, prevashodno da bi se stvorio osnov za novi ekonomski razvoj. Često se smatra da sama gradnja i realizacija investicija, naročito u građevinskom smislu osigurava bolji ekonomski napredak. Naravno, da to zavisi od tržišnog ambijenta i okolnosti, položaja

u regionu. Brzim trošenjem prostora kao resursa, za trenutno "ad hoc" profitalne programe, gubi se mogućnost ekonomske konzumacije tog prostora na dugi period, kao osnovne baze opstanka generacija. U prostornom smislu obala Crne Gore je u djelovima longitudinalni tip gradova /Boka Kotorska, Budvanski rivijera, Bar-Ulcinj/ gdje se stvara konurbacija "Montenegropolisa" i takav je prisutan u geografskom, topografskom i istorijskom miljeu. Postoji šansa da se tipologija longitudinalnosti dijelom koriguje, "penjanjem" urbanih struktura u više zone, formiranjem satelitskih urbanih cjelina. Istovremeno treba i štititi prostorni ambijet nasljeđenih ruralnih cijelina sela zaleđa, koja će u evropskom trendu, u bliskoj budućnosti, predstavljati neprocijenjivi resurs za proizvodnju zdrave hrane i ponudu seoskog, eko turizma. Pored spomenika kulture i zaštićenih zona starih gradova i zona pod zaštitom UNESCO, koji su i po dosadašnjoj planskoj regulativi u domenu Ministarstva kulture, trebalo bi pojedine objekte i čitave ambijente, zelene oaze, endemske biljke, koji ne pripadaju navedenim kategorijama, nakon pažljive valorizacije, staviti pod zaštitu određenih institucija u svrhu očuvanja graditeljskog nasljeđa i zelenih oaza.

Urbani nukleus, stari gradovi
Herceg Novi

U prostornom smislu, prostor obalnog pojasa Crne Gore, kao specifičan region, je tržišno stiješnjen između svojih jakih turističkih, a slabo proizvodnih centara, podregiona ovog prostora, /Boka Kotorska, Budvanska rivijera, Bar-Ulcinj/, i proizvodno industrijskog podregiona sjevera, u Hercegovini i Crnoj Gori. U tom smislu izrada novog PPPNMD treba da da dugoročne smjernice razvoja obale Crne Gore u takvom ekonomskom okruženju.

Sveti Stefan, autohona tipologija
naseljske morfologije u ponudi vrhunskog turizma

U svakom slučaju, zbog velike odgovornosti prema generacijama koje dolaze, u smjericama novog Plana treba zaštititi i rezervirati prostor, kao kompleksni ambijent održivog razvoja, za sve probране, ekološki prihvatljive - profitabilne aktivnosti.

Svaki, regionalni prostor je po nečemu specifičan, sam po sebi i tipičan, što ga razlikuje od drugog, susjednog ili daljeg po nečemu. Ono što je bi bio osnov za izradu smjernica u novom Planu je odgovor na pitanje: Šta to mi možemo da nudimo drugačije i bolje od drugih prostora, a da budemo zadovoljni i da time kvalitetno konzumiramo život?

Ponavlja se konstatacija da je obala Crne Gore i ovaj prostor sastavljen od urbanih cjelina /Boka Kotorska, Budvanska rivijera, Bar-Ulcinj/, gdje se stvara konurbacija "Montenegropolisa". Ovaj region ima potencijal čistog i amfiteatralnog prostora, povoljne klimatske uslove. Prostor je definitivno vezan za more i uz more. Ima potencijal konfiguracije terena, reljefa i topografije, visoke planine i plodne ravnice. Ima i potencijale podzemnih vodotokova i adekvatnih mineralnih i ostalih voda. Amfiteatralna brda i padine su okrenuta prema suncu i kvalitetnoj insolaciji. Prisutna su značajna vazдушna strujanja i "miješanja planinskog i morskog vazduha".

Stari grad, Budva

Obala Crne Gore ima i kulturno-istorijski ambijent u svakom pogledu. Od onog graditeljskog svake vrste - urbanog, gdje je prisutno pet zaštićenih gradskih cjelina, starih gradova, Herceg Novi, Kotor, Budva, Stari Bar i Ulcinj, zaštićenih naselja i veliki broj pojedinačnog spomenika kulture graditeljskog nasljeđa, do - memorijalnog, zaslugom svjetski značajnih ličnosti. Ovaj prostor je dalje interpoliran sa ostalim gradovima ovog tipa u bližoj i

daljoj okolini, bilo da se radi o lokalnoj, latiniziranoj, orijentalnoj ili autohtonoj kulturi. /Sakralna arhitektura, profana arhitektura, fortifikacije starih vremena, austrijske tvrđave po brdima, stari putevi, željeznica, mula i mandračić.../. Istorijski gledano, stanovništvo ovog područja je bilo organizovano kao klasično seosko domaćinstvo, koje je proizvodilo poljoprivredno stočarske proizvode, bavilo se ekstenzivnim ribarstvom, potom se jedan dio od ostvarenog viška proizvoda plasirao u trgovinu. Potom se jedan veliki dio stanovništva iz nasušne potrebe profesionalno bavio pomorstvom gdje je dolazilo do razmjene dobara sa razvijenijim sredinama, čak prekomorskim silama /Amerika, Afrika, Azija/. Prosječni čovjek je bio proizvođač onoga što je na svom imanju mogao da produkuje i plasira na lokalnom tržištu. Potom je prosječni standard stanovništva Evrope poslije Prvog i Drugog svjetskog rata naglo porastao i desio se specifični ekonomski bum, koji se nazvao turizam. /Thomas Cook/

Zbog velikog unaprijeđenja transportnih sredstava, stanovništvo nije više bilo konkurentno u produkciji i ponudi proizvoda, koje su ranije proizvodili /poljoprivreda i stočarstvo/, pa su ponudili na prodaju ono što smo imali, a to su sunce, plaže i krevet. Taj turistički proizvod se prodavao stihijski, za neciljne grupe, sa izuzetkom banjskog turizma.

Naravno, u tom smislu ovaj prostor je postao nespecifičan u odnosu na okolne ili konkurentne. U to vrijeme cijela

jadranska obala je bila uniformna u smislu turističkog proizvoda, u smislu prodaje i to: sunce, plaža, krevet, živa muzika.

Demografski bum, litoralizacija devedesetih godina dvadesetog vijeka, na području obale Crne Gore, je dalje devastirao antropološki ambijent prostora, jer kada se stanovništvo jedne opštine u roku od 10 godina poveća sa 29.000 na 35.000, od kojih je na to povećanje uticala velika većina ratom izazvanim, izbjeglica sa svih prostora bivše Jugoslavije, onda se morao očekivati drastičan pad kvaliteta urbano sociološkog abijenta. Ovo je naročito bio loš trend, ako administrativne strukture na lokalnom nivou nisu bile strateški spremne za takav priliv stanovništva, pogotovo u regulativnim, zakonskom i svakom drugom upravnom ustrojstvu, a radi očuvanja vjekovima stečenog kulturno sociološkog miljea prostora.

Danas na području PPPNMD, imamo većinsko neproizvodno stanovništvo, rad u tercijalnom sektoru i strateški opredjeljenu granu razvoja-turizam. /zaboravljajući da je to veoma i izrazito niskoakumulativna ekonomska kategorija/. Proizvodnja energenata, hrane i vode za piće je gotovo ravna nuli. U smislu industrijske proizvodnje ostvareni su zanemarljivi rezultati i velika ekološka inkvinacija prirodnog ambijenta. Saobraćajna povezanost je loša, kolske

sobračajnice u propusnom postencijalu u zaostalom stanju. Stacionarni kolski saobraćaj neadekvatno riješen, pješačke saobraćajnice i trotoari rijetko postoje, kao pojedinačne inicijative, a ne kao osnovna strategija i zakonska regulativa. Infrastruktura u lošem stanju, naročito kanalizacioni sistemi, koji se zbog amfiteatralne konfiguracije obale, slivaju i zagađuju jedan od najvažnih resursa, more i obalu.

Čovjek je svojom aktivnošću u posljednjih 400 godina, jednu izvorno opredijeljenu sredinu stare obalne župe /ambijenta toskanskog modela/, pretvorio u sve lošiji ambijent za rad i život. Ovo je naročito izraženo u posljednjim decenijama, odnosno od nestajanja na ovim prostorima jasnih zakonskih i zakonskoprovedbenih regulativa. A, to se desilo prvi put nakon kapitulacije Austrougarske, koja je sa sobom ponijela i svoje zakone, a lokalno stanovništvo nije bilo u stanju da donese i sprovede kvalitetna svoja zakonska akta po istom principu.

Čini se, ovaj antropološko socijalni ambijent, približavanjem EU kreće ka ponovnom evropskom /austrougarskom/ ustrojstvu zakonodavstva i života.

Bez obzira na jake loše trendove, u smislu kvalitetne eksploatacije prostora, koje obrađuje aktuelni PPPNMD, postoji šansa da se revizijom Plana, utvrde prave smjernice i rezervne zone za budući razvoj ovog regiona. Jedno je sigurno: aktuelno i buduće stanovništvo svoj ekonomski rast i potencijal treba da traži samo i isključivo u ovom prostoru.

Ono drži ključ vlastitog prosperiteta u svojim rukama.

Prostorno planski, obala Crne Gore, treba da je organizovana po Prostornom planu, koji obuhvata sve resurse administrativne teritorije. Ona treba da je prostorno organizovana i kroz prostorno urbanističke planove podregiona i prostora lokalnih uprava. Ovdje se javlja potreba da je kategorija GUP-a, nivo planiranja koji treba vratiti kao zakonsku kategoriju, a za gradska naselja i ruralne cjeline, definisano jasno postavljenim granicama. PPPNMD kao osnovni razvojni plan, treba da daje jasne razvojne smjernice planovima nižeg reda, a nikako da ostavlja „nedoumice za slobodno tumačenje“. Ovi planovi su razvojni, a na osnovu GUP-a, treba da se definišu zone i jasne nepromjenljive granice regulacionih planova. Teritorija i prostorni zahvat GUP-a treba da definiše granice regulacionih planova po strogo ortogonalnom principu, koje se nemogu mijenjati, za sve zone, gdje površina obrade ne smije biti veća od 20 hektara. Zone treba definisati i po gravitacionom smislu, kao isječke amfiteatralne konfiguracije gradskog tkiva, od mora ka kontinentu. Ne razvijati zone longitudinalno, već u dubinu ka kontinentu. Planskim dokumentima treba uključiti i akvatorijum, pogotovo u zalivima. Utvrditi hijerarhiski niz po važnosti Regulacionih planova: Stari grad, istorijski nukleus grada, zštićena područja urbanih naselja, zaštićena područja ambijentanih cjelina i ostalo.

Shodno navedenom bilo bi svrsishodno strateški se opredijeliti za pravce razvoja po važnosti:

a) *proizvodnja zdrave hrane u smislu agro, mari-kulture kao i stočarstva;*

Ova proizvodnja treba da se odvija na svim mogućim i raspoloživim poljoprivrednim površinama, a naročito onim orjentisanim prema suncu, dakle osunčanim padinama. One su izvanredne za vinograde, maslinjake, a one zaštićene od mrazeva i sjevernih vjetrova za agume i južno voće /mandarine, narandže, limun, šipak, smokve, kivi/. Sve površine ranijim planom definisane kao retardirane šume i makija, treba planski opredjeliti za vinogradarstvo, maslinarstvo, voćarstvo i povrtlarstvo. Prostore na visinama, planirati za proizvodnju čuvene krtole, mrkve i cvekle.

U ovom smislu treba predvidjeti prostore za mini industrijske pogone za pakovanje i konzerviranje ovako proizvedene hrane, koja adekvatno upakovana može biti ponuđena na hotelskom tržištu uz morsk obalu /povrće, voće, vino, ulje/. U višim gravitacionim zonama, gdje je to moguće, planirati uzgoj sitne stoke i produkciju mliječnih proizvoda /kajmak, sir i sl./, kao i proizvodnju mesa /sviježe i suvo/. U pogodnim morskim uvalama, naročito otvorenog mora, predvidjeti uzgajališta marikultura i mini pogone za njihovo pakovanje.

Pošto je svjetski trend, konzumiranje zdrave hrane, jasno je da njena proizvodnja postaje strateški produkt i na svjetskom tržištu. Pogotovo je to atraktivno jer se može prodati svjetskom konzumentu na licu mjeta - u hotelu ili na njegovoj jahti, restoranu.

b) *proizvodnja zdrave vode za piće;*

proizvodnja vode za piće

Nesporno je, a to su još austrougarska istraživanja početkom dvadestog vijeka utvrdila, da obala Crne Gore leži na značajnim podzemnim tokovima kvalitetne pitke i mineralne vode. To znači da Plan treba da favorizuje nalaženje i upotrebu takve vode, njeno industrijsko pakovanje i paliranje ovog jedinstvenog eko proizvoda na tržište. Proizvodnja tehničke vode je važna baš iz razloga što će ovaj vijek, po svjetskim predviđanjima, biti borba za zdravu vodu. Tehničku vodu tamo gdje Regionalni primorski vodovod, kao važan infrastrukturni sistem ne doseže, moguće je ostvariti i desalinizacijom morske vode, po uzoru na afričke zemlje /Tunis, Izrael/, ili skupljanjem kišnice u velikim rezervoarima na većim visinama i snabdijevanje slobodnim padom, osobito obradivih površina. Ne smije mo zanemariti činjenicu da geografski

pripadamo poručju sa najvećom količinom padavina po m² u Evropi, a imamo ogroman problem sa vodom.

c) *proizvodnja energije i energija iz alternativnih izvora;*

Plan treba da definiše moguće protočne hidroelektrane i mini centrale kod novootkrivenih tokova, kao i kod zimskih bujičnih tokova, mini akumulacija, spalionice otpada kao mini elektrane, lokacije za elektro vjetrenjače, solarne fotočelijske mini elektrane i sl. Ne zanemariti aplikaciju novih tehnologija koje koriste dubinu morskog pritiska za spalionice otpada i pretvaranja u energiju.

d) *transportni i tranzitni sistemi;*

granični prelaz Debeli brijeg

Ne treba mnogo naglašavati da je Obala Crne Gore, prostor koji se trenutno graniči sa tri regiona. To je prostor koji ima granični prelaz prema Italiji i Grčkoj, prema Albaniji i prema Hrvatskoj. Očita je nužnost tranzitnih saobraćajnih sistema. U tom smislu potrebno je mimo utvrđenog koridora Jadransko-Jonskog auto-puta, utvrditi i koridor obilaznica oko gradskih centara u obalskom regi-

onu, radi rasterećenja gradskih saobraćajnica ili onih regionalnih koji prolaze kroz gradsko tkivo. Istovremeno, utvrditi transportne povezanosti luka sa vertikalnim koridorima zbog brzog odvlačenja teretnog transporta u zaleđe regiona ovim saobraćajnicama.

luka Bar

Luke treba ovim Planom da dobiju i svoj konačni status, kategorije tipologije i normative. Plan će najvjerojatnije pokazati, a po planiranoj strukturi ekonomskog i proizvođačkog karaktera i regiona, to će biti potreba za više putničko-teretnih luka, mješovitih tereta, sa minimalnim učešćem rasutih tereta, koje vremenom treba eliminisati. Ne treba zanemariti i formiranje putničko-teretnih terminala jer bi trebalo predvidjeti i trajektne veze sa Italijom i Grčkom, kao i lokalnu trajektnu vezu sa ostrvima i poluostrvima. Planom treba predvidjeti i rezervne koridore za transport energenata /elektrika, plin, i sl./, koji su izvjesni u bližoj i daljoj budućnosti, kao i budućih i rezervnih koridora za željeznicu /lokalno-turističku ili komercijalnu/, i koridora za buduća gradska saobraćajna sredstva /obzirom

na longitudinalni tip prostora, kopno ili more/. Planirati podvodne tunele kao urbane karike naselja odvojenih zalivima ili moreuzima /Verige, Kotor/.

Istovremeno predvidjeti koridore za regionalne infrastrukturne sisteme, a to su naročito kanalizacioni sistemi i prečišćavanje otpadnih voda kao i vodovodni sistemi. U tom smislu planirati smanjenje transportnih troškova, korištenjem alternativnih izvora energije. Plan treba da omogući revitalizaciju postojećih sabračajnica u normalne i propisane profile ulica i trotoara.

e) turizam;

Već ranije je rečeno da je turizam nisko akumulativna grana privrede ili ekonomije. On je na području izrade Plana, sezonskog i podsezonskog karaktera i to je veliki hendikep. Puna turistička sezona traje maksimum, ako klima dozvoljava 90 dana. To je jako nisko akumulativni parametar, naročito za one turističke sisteme, koji imaju velike troškove pripreme i eksploatacije. To su svi postojeći hoteli izgrađeni u ranijem periodu. Trend razvoja hotela, koji ne bi ostali na nivou sindikalnog odmarališta, obzirom na klimu i prodaju po sistemu, sunce, plaža, krevet, je neperspektivan. Današnji trend svjetske hotelijerske privrede je gradnja plivajućih resort hotela visoke kategorije, po pravilu standarda pet zvjezdica i više energetski nezavisnih sistema, mega krucera sa po 2.000-5.000 turista, koji se kreću za klimom. Njihova turistička sezona traje 365 dana u godini. Sa takvom konkurencijom se sigurno teško

nositi i svaka investicija koja računa na identičnu klijentelu je nerelana i nema perspektivnu šansu.

Plan treba da omogući: poslovanje turističke privrede tokom cijele godine; otvorenost u prostoru da investitori i poduzetnici sa dobrim idejama definišu ponudu tokom cijele godine; definisanje ciljnih grupa za razvoj turističke privrede. Sigurno postoji more dobrih ideja koje ne bi trebale biti sputane Planom ili drugim regulacionim planovima. On ne smije biti brana svom gravitacionom području i limit razvoja tog područja. U tom smislu Plan mora biti fleksibilan u prostoru, a naročito u vremenu. Treba samo da ograničava određene programe koji utiču na zagađenje okoline, ne samo u klasičnom smislu, nego i u ambijentalnom i pejzažnom.

Ako se priđe definisanju ili određivanju ciljnih grupa, koje će biti konzumenti u turističkoj ponudi gdje se radi Plan, onda je to odlučujuće za rad u turizmu tokom cijele godine.

U najbanalnijem smislu riječi, od prodaje ležaja i obroka, i u zimskim mjesecima može se postići cilj - investiranjem u skijaške centre na planinama sa transportom turista iz hotela na morsku obalu ili u gradske zone. Tako od struktura u skijaškim centrima treba planirati samo sadržaje za dnevni boravak. Isto tako može se planirati i kongresni turizam, kao i formiranje nekog od internacionalnih fakulteta u gradskim zonama. Studenti bi zimi bili klijentela umrtvljane turističke privrede.

wellness centar

Međutim, ako problemu prilazimo, profitabilnije i temeljitije onda su ciljne grupe drugačije. Wellness turizam je, prije svega, ta ponuda. Današnji trend u svijetu. Sve moguće antistres terapije, fizikalni tretmani i sl. Sve to postoji u mega sistemu u Banji Igalu, samo to sa medicinsko-lijechilišnog, formalno treba uobličiti u turistički prikladniji oblik. Naime, vrhunski gost je sujeta i iskompleksirano razmažena osoba. Njemu treba pružiti usluge u jednom intimnijem ambijentu. Trend u hotelima na Malti je pružanje wellness usluga klijentima, na svakoj etaži hotela, odnosno imućnijim gostima u hotelskim apartmanima, gdje postoji posebna jedinica, prostor za takve usluge. Penzioneri Sjeverne Evrope, koji traže zimsko sunce, spadaju u ovu ciljnu grupu kao podgrupa, koja je u mogućnosti da prezimi u boljem klimatu od svog domicila /the second home/.

Kongresni turizam privlači klijentelu koja je sljedeća ciljna grupa u Planu za razvoj turizma. Njega treba podići na internacionalni nivo i terminski smijestiti u zimске mjesec. Ovaj vid turizma i ponude ciljnoj grupi ne mora radno da se odvija isključivo u hotelskim objektima, već i u drugim institucijama i čak na otvorenom.

Grad teatar, Budva

Mamula

Brodogradilište u Bijeloj

Festivali i kulturne i sportske manifestacije za sobom donose novu ciljnu grupu turista. Ovakvi događaji po pravilu bi trebali da se odvijaju u proljeće i jesen, sem udarnih spektakala u ljetnim mjesecima. Važno je da Plan definiše zone za dovoljan broj sportskih terena koji bi bili opredijeljeni za pripreme sportskih ekipa u zimskom periodu.

Kanli kula, Herceg Novi

Lovci i planinari su još jedna ciljna grupa koja je prisutna na dobro organizovanom terenu tokom cijele godine. Oni imaju migracije vikendima. Uz njih je vezan seoski turizam i konzumiranje zdrave hrane.

Golf igrači su značajna ciljna grupa, kojoj je važan kvalitet terena i pejzažni ambijent okoline. Oni se kreću cijele godine. Područje Plana je lako dostupno, kao avio destinacija. Za ovu ciljnu grupu je važno da ova Golf Course Resort uđe u svjetsku mrežu golf destinacija.

Izletnici čine jaku ciljnu grupu, bilo da se radi o onima koji preferiraju prirodu ili onim drugim, koji posjećuju kulturna dobra. Izletnički turizam definiše mirske i kopnene destinacije. Kopnene su zamarene, a to su tipovi izleta do starih gradova, manastira i muzeja. Ovdje sigurno treba dodati i one koji su u svakom smislu hodočasnici, bilo vjerski ili interesni. Oni su značajna grupa koja se kreće cijele godine. Ovdje Plan treba da definiše zone profitabilnih memorijalnih cjelina /Titove vile u Herceg Novom, Memorijalne destinacije svetaca Boke Kotorske, kao i spomeničko -istorijske cjeline Starih gradova, manastirske komplekse, ostrva Mamula, Sveti Nikola, Sveti Marko/.

Nautičari su značajna ciljna grupa i Plan treba da za njih definiše male luke za jahte i to ne većeg kapaciteta od 300 mjesta

Porto Montenegro

do klase IV. Luke većeg kapaciteta su nehumane i nisu u mjerilu čovjeka. Ova ciljna grupa obzirom na aviodestinaciju može biti prisutna ljeti i svim praznicima u godini kao i većinom vikenda. Marine u klasičnom smislu ne bi trebale da su prisutne u prostoru obrade Plana. Marina kao prljavi sadržaj je problematična u korelaciji sa ostalim turističkim ponudama. Međutim, turistička mala luka je veći kvalitet i idealno bi bilo kada bi se planirale po principu zona, na početku, u sredini i na kraju regiona. Sve tehničke servise tih malih luka može preuzeti Jadransko brodogradilište u Bijeloj, kao i suve vezove.

Stacionirani turisti ili paket turisti su oni koji čine udarni ljetni dio godine. Oni su po principu razmaženi i koriste sve ponude iz ranijih ciljnih grupa. To su porodični ljudi - srednja i srednja gornja klasa. Za njihov smještaj Plan treba da predloži

mogućnost gradnje više butik hotela, da manjim kapacitetom, cca 120 ležajeva, sa polupansionom. Ti hoteli moraju pružati konfor četiri zvjezdice. Naprimjer, i obodom polja je moguće planirati te butik hotele sa bazenima u pejzažu / Toskanski recept/. Za ove turiste kao i za sve ostale treba omogućiti ostvarivanje ideje obala Crne Gore - region sa 1000 ekstra luksuznih „boutique“, autentičnih restorana. Ovdje „boutique“ znači cca. 25 mjesta. Isto tako Plan treba dalje da omogući revitaliziranje prostora starih gradova, u ovom smislu, uz ideju „svi na trgove“, sa 1000 „boutique“ barova.

f) industrija

Plan treba da potencira kompatibilnu industriju ranije navedenoj proizvodnji, sve što se oslanja na proizvodnju hrane, vode za piće, energiju. Za drugu vrstu industrije ovaj prostor i gravitaciona zona nema perspektive u konkurenciji sa radnom snagom iz Jugoistočne Azije.

PROSTORNE INOVACIJE

Obala Crne Gore ima svoju autohtonost, koja plako blijedi i nju treba snažno osvježiti u mediteranskom smislu. Ovo su predlozi prostornog koncipiranja za okvire Plana u makroubanom smislu.

a) Stari gradovi;

Zonu starih gradova definisati kao kultu, prostor gradskog nukleusa, upisanog u Republički registar spomenika kulture, kao urbane cjeline sa ambijentalnim vrijednostima i pojedinačnim spomenicima kulture graditeljskog nasljeđa, prije

svega, fortifikacionih objekata, sakralnih objekata i memorijalnih spomenika. Stare gradove treba u PPPNMD proglasiti nedodirljivim u smislu novih graditeljskih zahvata, očuvati zatečeno stanje, kao prenos kulturnih dobra budućim pokoljenjima.

Kotor, Stari grad

Po starim gradovima se identitet ovog regiona raspoznaje još od najranijih vremena, od osnivanja, na njihovim zidinama se čita teška istorija i velike patnje stanovništva kroz vjekove. Građani Starih gradova obale Crne Gore su imali sreću da poslije katastrofalnog zemljotresa 1979. godine gradovi budu obnovljeni, te da im se vrati dio urbanog života. Plan treba da svojim smjernicama omogući i potencira završetak realizacije projekta

Stari Bar

revitalizacije starih gradova preko rekonstrukcije nezavršenih djelova. Revitalizacija u smislu potpunog vraćanja života u okvir starih gradova treba da se intezivira i Plan tu treba da da jasne smjernice /oslobađanje dijela poreza, beneficije, manja cijena zakupa javne površine/. Koristiti javne površine i sakralne objekte za kulturne manifestacije.

b) turistički kompleksi;

Zajedno sa Starim gradovima ovo su cjeline, koje definiše osnovnu fizionomiju obale Crne Gore, gdje se ona razlikuje od drugih, po čemu je ona ljepša ili ružnija od njih. Ta turistička živost odvija se oko gradskih nukleusa i na njihovim pjaceta, naručito, subotom prije podne i tu se dešava taj mediteranski štih grada. Vezano za ove nukleuse, prije svega, urbanistički dozirano, planirano, primjenjujući poznate principe sitnog miljea urbane strukture, planirati nove turističke komplekse /five stars hotel resorts/ u ambijentalnoj arhitekturi i prenijeti dio gore navedenog štiha mediteranskog grada u njih. Samo njihova lokalna specifičnost u oblikovanju urbanizma i supra strukture i samo njihova ponudbena specifičnost u funkciji

mogu dati krajnje dobar rezultat. Ovdje se ne smije zaboraviti da takvi kompleksi moraju i mogu da žive kao gradovi, utoliko prije što radno stanovništvo koje tu radi, treba tu i da živi.

EKOLOGIJA

U ekološkom smislu PPPNMD treba da ponudi jasne predloge i principe zaštite čovjekove okoline. U tom smislu ovom problemu treba prići kompleksno i to od samog početka stvaranja krutog i svakog drugog otpada, a naročito otpada neadekvatne divlje i nelegalne gradnje. Potrebno je na startu deponovanja dati mogućnost separacije i reciklacije više vrsta otpada /staklo, papir, organski otpad/, kao i način prikupljanja sekundarnih sirovina. Na ovaj način uključujući adekvatan transport do fabrike sekundarnih sirovina, stiče se uslov za lokaciju ove industrije i to u nižim zonama, a ne na visovima, gdje imamo efekat čajne cjediljke, gdje je voda za čaj - kiša, čaj - smeće, cjedilo - kraška porozna stijena, a proizvod otpadna voda - napitak, koji ponovo izvire u nižim zonama u vruljama mora. Plan treba da definiše lokaciju savremenih separacija otpada, kroz stvaranje depoa sekundarnih sirovina krutog otpada i obaveznu fabriku obrade zelenog otpada.

NADZOR I UPRAVA

Državna i Lokalne uprave po Zakonu upravlja javnim površinama i sa njih

ubire prihod, koji plasira u svoj budžet. Donošenjem Plana i podzakonskih dokumenata, pravilnika i Odluka, stiču se uslovi da Državna i Lokalne uprave ostvaruju prihod.

Taj prihod se ostvaruje naplatom kompleksnih načina korištenja javnih površina, od stacionarnog saobraćaja, pa do zagađenja vazduha. Izvršni organ za ovu aktivnost treba da je komunalna policija. Ona ubire prihod od naplaćenih taksi za upotrebu javnih površina ili od naplaćenih kazni za nepoštovanje korištenja javnih površina. Ukoliko su Zakonske osnove kvalitetne, to je šansa da se stvori kvalitetniji urbani kvalitet i okolina življenja, a lokalna uprava može da raspolaze značajnim budžetom sredstava za dalji razvoj.

NEKI URBANISTIČKI PARAMETRI

Plan treba da definiše: stanovanje /za individualno stambeni objekat minimalnu urbanističku parcelu od 1000,00m², izgrađenost do 30%, pokrivenost do 20%/; kolektivni stambeni objekat tipa kondominijuma /minimalnu urbanističku parcelu od 3.000,00m², izgrađenost do 60%, pokrivenost do 40%/; saobraćaj /svaki novi profil saobraćanice treba da je: kolovoz širine min. 8,00m trotoar obostrani min. širine 2,50m/; turističke zone /gustine gradnje prema standardima i specifičnostima svjetskih hotelskih lanca/.

Ovo je okvirno razmišljane u smislu dijela revizije PPPNMD. Sigurno je da je takav

dokument izuzetno važan i kompleksan i da samo jaka interdisciplinarna grupa stručnjaka može ovaj posao privesti blizu kraja. Svaka netransparentnost u ovom planiranju nosi opasnost neprovjerenih ideja, stvaranja grešaka i lutanja. Ovakav dokument nebi trebalo sebi to da dopusti. Očekuje se da će planiranje ovog dokumenta teći u pravcu metodologije svjetske misli planiranja. Vjerovatno će dio građana Crne Gore, koji posjeduju značajnu stručnost u izradi raznih razvojnih planova uzeti aktivno učešće. Potrebno je da investitor – Uprava, više konsultuje lokalne i svjetske interdisciplinarne stručnjake i planere.

LITERATURA:

- Regonalni Prostorni plan «Južni Jadran», 1972-1975.*
- Prostorni plan Crne Gore, projekat UNDP/UNCHS YUG/79 104, 1984, PPPNMD, Morsko dobro, 2005/06*
- Urbanistički Projekat revitalizacije starih gradova, Herceg Novi, Kotor, Budva, Ulcinj, projekat UNDP/UNCHS YUG, 1984*
- Reguacioni planovi Opština, 1979-2010, Prostorni planovi Opština, 2079-2010.*
- Boris Ilijanic, „Prostorne mogućnosti kroz plansku regulativu – Herceg Novi”, “BOKA”, br. 30, Zbornik radova iz nauke, kulture i umjetnosti, 2010. god. ISSN 0350-7769, Centralna narodna biblioteka Crne Gore, Cetinje 2009.*

RAZGOVOR:

dipl. inž. el. Vladimir Đurišić

laureat Godišnje nagrade Inženjerske komore Crne Gore

Posao koji ne dozvoljava nemar

dipl. inž. el. Vladimir Đurišić

Diplomirani inženjer elektrotehnike Vladimir Đurišić, sa višedecenijskom karijerom vodećeg i odgovornog projektanta elektroenergetskih objekata i instalacija, laureat je Godišnje nagrade Inženjerske komore Crne Gore.

“Uspostavljanje nagrada Inženjerske komore Crne Gore ocjenjujem kao još jedan pozitivan znak okretanja Komore ka afirmisanju struke. Što se tiče Godišnje nagrade koju sam dobio, na čemu zahvaljujem kolegama, smatram je i znakom priznanja za dugogodišnji rad u oblasti uređenja prostora i investicione izgradnje”.

Vladimir Đurišić diplomirao je na Elektrotehničkom fakultetu u Beogradu 1975. godine. Danas je direktor Privrednog društva “S.P.A.K.” u Podgorici, a u toku svoje karijere radio je i kao profesor u Prvoj metaloprerađivačkoj školi u Beogradu, kao pomoćnik direktora u Opštinskom zavodu za urbanizam i projektovanje u Podgorici, kao projektant i rukovodilac Odjeljenja za nadzemne vodove i mreže u “Distribucijaprojetu”, u Podgorici.

” Najviše se ponosim radom na projektima elektrifikacije Crne Gore u okviru nekadašnjeg oOUR ‘Distribucijaprojekt’ - Podgorica, čime sam i započeo projektantsku karijeru. Radilo se po cijeloj Crnoj Gori, timski, sa mnogo elana, a projektovanje distributivnih mreža je pri tome podignuto na znatno veći nivo nego što je bilo do tada.

distributivna mreža

Dugogodišnji ste član Inženjerske komore Crne Gore i aktivno ste uključeni u njen rad. Možete li nam približiti Vaša angažovanja?

“Član sam Upravnog odbora Matične sekcije elektroinženjera i njen delegat u Skupštini komore. Nezavisno od toga, smatrajući Komoru neophodnom institucijom, trudim se da doprinesem njenom radu koliko to moje mogućnosti dozvoljavaju, jer smatram, zbog djelatnosti kojom se bavim, da mi je to i profesionalna obaveza.”

Nakon deset godina funkcionisanja IKCG, možete li nam napraviti jedan presjek rada ove institucije?

“Rađanje’ Komore je karakterisao veliki broj problema, jer se u njeno osnivanje ušlo bez dovoljno razrađenih pravila i kriterijuma. Mislim da je jedan od osnovnih problema i u tome što Komora u startu, a i danas, nije u potpunosti definisana kao esnafsko udruženje profesionalnih planera, projektanata i izvođača investicionih objekata, a što ona po mom mišljenju treba da bude, već više kao neko udruženje ljudi sa fakultetskim diplomama i znanjima iz oblasti uređenja prostora i izgradnje objekata. Nedostatak iskustva većine zainteresovanih na formiranju jedne institucije kakva treba da bude Komora, dosta haotično stanje na tržištu usluga i izgradnje u vrijeme njenog osnivanja, preneseno dobrim dijelom i u Komoru, kao i niz drugih okolnosti, uticali su da je dolazilo do mnogih nesporazuma i unutar Komore i u njenim odnosima sa institucijama van nje, tako da je dosta vremena utrošeno na rješavanje tih problema, a ne na razvoj bitnih aktivnosti

Komore. Nestabilnosti su doprinosile i česte promjene Zakona o uređenju prostora i izgradnji objekata, sa različitim tretmanima Komore. Sve je to doprinijelo da se znatan broj profesionalnih planera, projektanata i izvođača tokom vremena distancirao od Komore, samo formalno zadržavajući članstvo u njoj, jer im je to zakonski uslov za rad.

Posmatrajući danas Komoru, mislim da se stvari, iako dosta sporo, ipak kreću u pravom smjeru, pa je upravo povećana aktivnost kolega koji profesionalno rade u oblasti planiranja, projektovanja i građenja investicionih objekata neophodno potrebna da bi Komora dostigla svoj puni kapacitet. Neka se ovo shvati i kao moj apel njima - da se što više uključe u rad Komore.”

Preko četiri decenije profesionalno ste, kao vodeći i odgovorni projektant, uključeni u realizaciju elektroenergetskih objekata i instalacija. Možete li nam izdvojiti neke od ključnih projekata na kojima ste radili?

“Najviše se ponosim radom na projektima elektrifikacije Crne Gore u okviru nekadašnjeg OOUR ‘Distribucijaprojekt’ - Podgorica, čime sam i započeo projektantsku karijeru. Radilo se po cijeloj Crnoj Gori, timski, sa mnogo elana, a projektovanje distributivnih mreža je pri tome podignuto na znatno veći nivo nego što je bilo do tada. O kakvoj ekipi se radilo govori i podatak da smo i dalje u stalnom kontaktu, iako nas je posao rasijao po raznim firmama, a neki su i u penziji. Nažalost, nekoliko njih nije više sa nama, ali ih se pri svakom međusobnom kontaktu prisjećamo.”

””” S.P.A.K. sam osnovao 1992. godine sa osnovnim ciljem da nemam ni nadređenih (sem zakona), ni podređenih. ‘Istresao sam džepove’, kupio obrasce i platio takse i rodio se ‘S.P.A.K.’. Osnovna i jedina djelatnost je bila ono što sam najbolje znao: projektovanje elektroenergetskih objekata i instalacija.

ulična rasvjeta, projekti Đurišića

Danas ste na čelnoj poziciji privrednog društva “S.P.A.K.” u Podgorici. Možete li nam približiti aktivnosti pomenute institucije?

“S.P.A.K.’ sam osnovao 1992. godine sa osnovnim ciljem da nemam ni nadređenih (sem zakona), ni podređenih. ‘Istresao sam džepove’, kupio obrasce i platio takse i rodio se ‘S.P.A.K.’. Osnovna i jedina djelatnost je bila ono što sam najbolje znao: projektovanje elektroenergetskih objekata i instalacija. Vremenom, napustio sam projektovanje dalekovoda, sem kod lako pristupačnih terena (godine više ne dozvoljavaju, jer kvalitetno projektovanje dalekovoda i mreža, po meni, traži mnogo pješčenja po često teško pristupačnim terenima) i sve se više okretao urbanoj infrastrukturi (trafostanice, gradske distributivne mreže raznih naponskih nivoa, javno osvjjetljenje i sl.) i djelimično nadzoru. Danas najčešće saradujem sa ‘putarskim biroima’, radeći za njih prateću elektroinfrastrukturu saobraćajnica i gradskih ulica. Svo vrijeme, držao sam se početne ideje i sa kratkotrajnim izuzecima kada je trebalo pomoći nekom kolegi, vršio sam sve funkcije u firmi. Pono-

san sam što ‘S.P.A.K.’ nikad nije registrovan kao prekršilac zakona i propisa i što nikom nikad nije dugovao. Ne mogu da tvrdim da u mojim projektima nije bilo i grešaka, ali mogu da tvrdim da one nikad nijesu nastale kao rezultat nemara, ili neozbiljnog pristupa poslu.”

Početak Vaše karijere obilježio je i pedagoški rad?

“Tačno, oko pet-šest godina predavao sam u jednoj školi i danas, već pri kraju radne karijere (a probao sam rad i na tržištu, i na budžetu, i u fabrici, čak jedno vrijeme i u privatnoj radionici), mogu tvrditi da mi je taj posao najviše odgovarao. Povratkom u Podgoricu, u kojoj sam odrastao i gdje žive moji najbliži, shvatio sam da taj posao ne treba raditi u svome gradu, jer ga je među svojimima teško obavljati na način na koji sam smatrao da ga treba raditi. I danas tvrdim da je to jedan od najlakših poslova ako vas nije briga za ta mlada stvorenja koja su vam povjerena, ali i jedan od najtežih poslova ako ga radite na pravi način.”

RAZGOVOR:

dipl.inž.geol. Mičko Radulović

laureat Godišnje nagarde Inženjerske komore Crne Gore

Izazov je proniknuti u tajna vrela

Vrelo Glava Zete

prof. dr Mičko Radulović

Prof. Dr Mičko Radulović Godišnju nagradu Inženjerske komore Crne Gore komentariše kao izuzetno značajnu jer je na taj način prepoznat značaj geologije, odnosno: „geoloških, hidrogeoloških i inženjerskogeoloških istraživanja u rješavanju brojnih složenih problema iz oblasti voda i geotehnike i uopšte njihov značaj za privredni razvoj zemlje“.

Radulović je diplomirao na Rudarsko-geološkom fakultetu u Beogradu, gdje je i magistrirao, odnosno doktorirao 1997. godine iz oblasti hidrogeologije karsta. Nakon diplomiranja radio je u Zavodu za geološka istraživanja Crne Gore (1973-1995), na izradi i realizaciji brojnih projekata iz oblasti hidrogeologije, inženjerske geologije i seizmogeologije. Kao rukovodilac radova ili učesnik u ekipi, uradio je veliki broj projekata, studija i elaborata iz oblasti geologije, hidrogeologije, geotehnike, hidrogeoloških i inženjersko-geoloških karata različitih razmjera i namjena i seizmogeoloških podloga (preko 500). Godine 1995. zasnovao je stalni radni odnos na Građevinskom fakultetu u Podgorici gdje i danas izvodi nastavu na grupi predmeta iz oblasti geologije, u zvanju redovnog profesora.

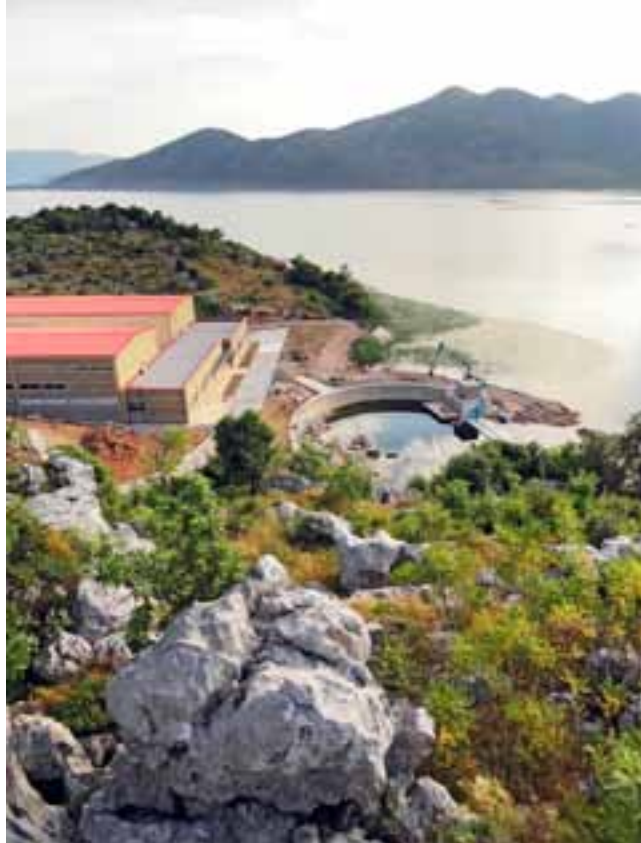
„Nagrade IKCG je ujedno priznanje institucijama u kojima sam radio, prije svega, JU Republičkom zavodu za geološka istraživanja, najstarijoj naučno-istraživačkoj organizaciji u Crnoj Gori i Građevinskom fakultetu u Podgorici, u kojima sam proveo punih 37 godina na realizaciji brojnih projekata iz oblasti geologije, hidrogeologije, inženjerske geologije, geotehnike i seizmogeologije.“

””” Za hidrogeologa sa naših prostora je najveći izazov da pronikne u tajne karstnih vrela, dubinu do nivoa podzemnih voda, pravce kretanja podzemnih voda, da izuča kvantitativne i kvalitativne karakteristike izdanskih voda, mogućnost njihovog korišćenja i zaštite.

Jedan ste od članova inicijativnog odbora za formiranje Inženjerske Komore Crne Gore, kao i jedan od njenih aktivnih članova. Možete li nam reći nešto o Vašem radu unutar ove institucije?

„U početnoj fazi formiranja Komore, sa ostalima članovima Upravnog odbora i prvim predsjednikom Arsenijom Vujovićem, radio sam na pripremi akata, koja je praćena usaglašavanjem rada komisija Komore, ovlašćenjima (licencama) za geologe i licencama za privredna društva, koja se bave geološkim, odnosno geotehničkim i hidrogeološkim istraživanjima. Danas je moj rad u Komori povremen i više savjetodavnog karaktera, za oblast geologije. Ujedno član sam Izvršnog odbora Matične sekcije inženjera geologije i rudarstva-stručnog samostalnog tijela Komore, kao i član Komisije za polaganje državnih stručnih ispita za inženjere geologije, što je jedan od uslova za sticanje ovlašćenja (licence) za projektovanje i rukovođenje geološkim istraživanjima za potrebe izgradnje različitih složenih građevinskih objekata.“

Vaša naučna i stručna angažovanja u oblasti hidrogeologije, geotehnike, kao i geologije uopšte, značajna su ne samo u našoj zemlji već i u okruženju. Recite na nešto o izazovima Vašeg profesionalnog opredjeljenja?

Izvorište Bolje sestre

„Od nekad jedinstvene nauke o Zemlji, tokom vremena razvio se veliki broj naučnih grana, među kojima su najvažnije: opšta geologija, istorijska geologija, paleontologija, mineralogija, petrografija, geotektonika, regionalna geologija, ležišta mineralnih sirovina, geochemija, inženjerska geologija, geotehnika, mehanika tla, mehanika stijena, hidrogeologija, geofizika (inženjerska geofizika i seizmologija). Svaka od njih ima svoje čari, ljepote i izazove. Za hidrogeologa sa naših prostora je najveći izazov da pronikne u tajne karstnih vrela, dubinu do nivoa podzemnih voda, pravce kretanja podzemnih voda, da izuča kvantitativne i kvalitativne karakteristike izdanskih voda, mogućnost njihovog korišćenja i zaštite. Za inženjere geotehnike poseban izazov je definisanje geotehničkih uslova fundiranja složenih građevinskih projekata (brana, mostova, tunela...), posebno u seizmički aktivnim područjima.“

Autor ste monografije „Hidrogeologija karsta Crne Gore“ u kojoj ste sabrali rezultate Vaše dugogodišnje prakse. Koliko je trajao i koliko je zahtjevan bio rad na jednom ovakvom jedinstvenom djelu?

Izvorište Bolje sestre

LAVIRINTI KARSTA

„Specifičnost i raznovrsnost karstnih terena, i složenost hidrogeoloških odnosa u Dinarskom karstu, motiviše hidrogeologe da neprestano rješavaju različite hidrogeološke probleme i pokušaju da proniknu u tajne vrela i rasvijetle zamršene puteve kretanja podzemnih voda, kroz lavirinte karsta. Diveći se tajanstvenim silama vode stari pjesnik je ovako zapisao: 'Vrelo rađa te hrid/ U moru čeka te kraj/ Razuman koji će stvor/ Proniknut u tajnu vrela/.'“

„U Monografiji 'Hidrogeologija karsta Crne Gore' sintetizovani su podaci i iskustva brojnih istraživača Dinarskog karsta, kao i sopstveni rezultati kompleksnih istraživanja, dobijeni kroz realizaciju višedecenijskog projekta: 'Osnovna hidrogeološka karta Crne Gore', kao i niza drugih projekata iz oblasti hidrogeologije, koji su realizovani u periodu od 1973. do 2000. godine. Knjiga je napisana za relativno kratko vrijeme, ali su joj prethodile decenije mukotrpnog terenskog i kabinetskog rada, brojnih istraživača karsta i vrsnih hidrogeologa, koji su u to vrijeme radili u JU Republičkom zavodu za geološka istraživanja. Hidrogeološka istraživanja zahtijevaju timski rad, tako da bez Geološkog zavoda i plejade sjajnih geologa i hidrogeologa, nebi bilo ni knjige 'Hidrogeologija karsta Crne Gore', koja je praktično jedina iz oblasti hidrogeologije, koja obuhvata kompletnu teritoriju Crne Gore.

Istraživanja novijeg datuma obuhvaćena su knjigom 'Vodni potencijali Crne Gore' (CANU, 2010), kojoj sam dao i svoj doprinos.“

Koliki je značaj ovog geološkog fenomena koji je izuzetno rasprostranjen u Crnoj Gori?

„Karst je geološki pojam, koji se odnosi na skup morfoloških oblika reljefa i procesa koji su produkt uzajamnog djelovanja niza faktora, prije svega vode i stijena rastvorljivih u vodi. Karst Crne Gore pripada Dinarskom karstu, koji predstavlja posebnu, dobro izraženu cjelinu karsta, odnosno prototip specifične morfologije i hidrogeologije u svjetskim razmjerama. Izučavanjem karsta dobijaju se značajni podaci o: geološkom sastavu i tektonskom sklopu terena, površinskim i podzemnim karstnim oblicima, dubini i intenzitetu karstifikacije, hidrogeološkim karakteristikama terena (hidrogeološkim svojstvima i funkcijama stijenskih masa, tipovima akumulacija podzemnih voda, režimu podzemnih voda, rezervama, hemizmu, pravcima kretanja podzemnih voda, mogućnostima korišćenja, uslovima zagađivanja i zaštite podzemnih voda), inženjerskogeološkim karakteristikama terena, fizičko-mehaničkim svojstvima karbonatnih stijenskih masa i geotehničkih uslova izvođenja različitih i specifičnih objekata u karstnim terenima (brana i akumulacija, tunela, mostova...).

Kao što je poznato u karstu su ostvarene vještačke akumulacije u Nikšićkom polju (Krupac i Slano), zatim pivska i bilečka akumulacija, a planira se izgradnja akumulacija na Morači i

”” Hidrogeološka istraživanja zahtijevaju timski rad, tako da bez Geološkog zavoda i plejade sjajnih geologa i hidrogeologa, nebi bilo ni knjige 'Hidrogeologija karsta Crne Gore', koja je praktično jedina iz oblasti hidrogeologije, koja obuhvata kompletnu teritoriju Crne Gore.

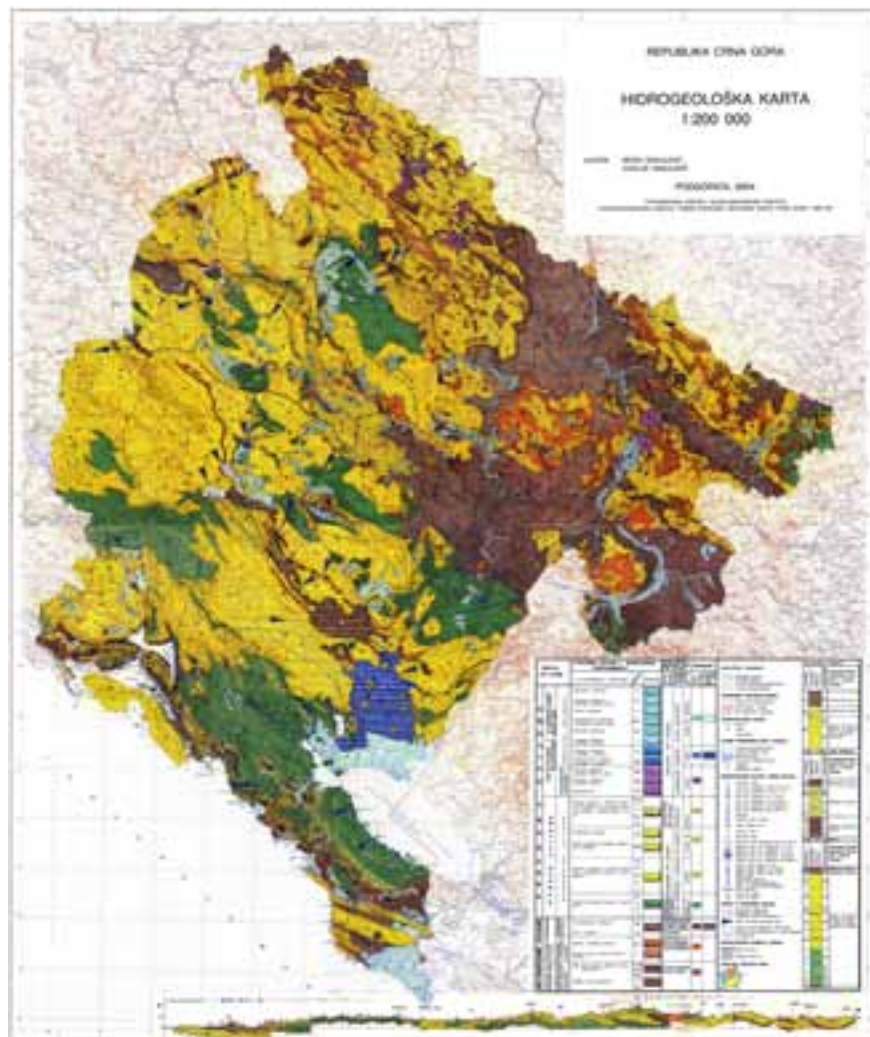
Hidrogeološka karta

Komarnici. Realizaciji ovih projekata prethodila su kompleksna geološka istraživanja karstnih terena slivnih područja vodotoka na kojima su sagrađeni pomenuti objekti.“

Redovni ste profesor na Građevinskom fakultetu u Podgorici. Koliko Vam prija ova vrsta angažovanja?

„Građevinski fakultet je primjeran kolektiv dobrih stručnjaka, izvanrednih profesora i saradnika koji čine kompaktnu cjelinu. Više od 70 posto upisanih studenata su odlični đaci. Diplomirani inženjeri građevinarstva različitih smjerova, koji izlaze iz naše škole su veoma cijenjeni i zapošljavaju se bez ikakvih problema, kako u zemlji tako i u inostranstvu. Angažovanje u nastavi i druženje sa mladim ljudima, još uvijek mi prčinjava zadovoljstvo. Trudim se da studente upoznam sa značajem geologije i geotehničkih istraživanja u građevinarstvu, a ujedno i da ih uvedem u proces naučno-istraživačkog rada.“

Geomehanička ispitivanja terena

RAZGOVOR:

dipl.inž.arh. Zoran Đurđenić

laureat Godišnje nagrade Inženjerske Komore Crne Gore

Oblikovanje zahtijeva definiciju prostora

dipl.inž.arh. Zoran Đurđenić

Stambeno-poslovni objekat "Vektra"

“Nagrada Inženjerske komore Crne Gore za arhitekturu mi je od posebnog značaja. Ovo je prva nagrada koja je dodijeljena od formiranja Inženjerske komore Crne Gore, odnosno prvo, strukovno priznanje koje je dodijeljeno od stručnog tima ove institucije.

Naravno, priznanje ima svoju težinu i obavezu u odnosu na pojedinačna priznanja stručnih komisija za određenu oblast, jer predstavlja sublimat dugogodišnjeg rada na afirmaciji struke, kroz stvaralački rad.”

Arhitekta Zoran Đurđenić, dobitnik Godišnje nagrade Inženjerske komore Crne Gore, diplomirao je na Arhitektonskom fakultetu u Skoplju 1983. godine. Zaposlen je u Društvu za projektovanje, inženjering, promet i usluge “ADECO PLAN” u Podgorici. Autor je brojnih projekata kako u zemlji tako i u inostranstvu, od kojih izdvajamo: stambeno-poslovni objekat “Vektra” u Podgorici (realizovan u saradnji sa arh. Vladislavom Nikićem), brojnih stambeno-poslovnih objekata u Podgorici, Budvi, Nikšiću, Cetinju, Petrovcu, Bečićima...

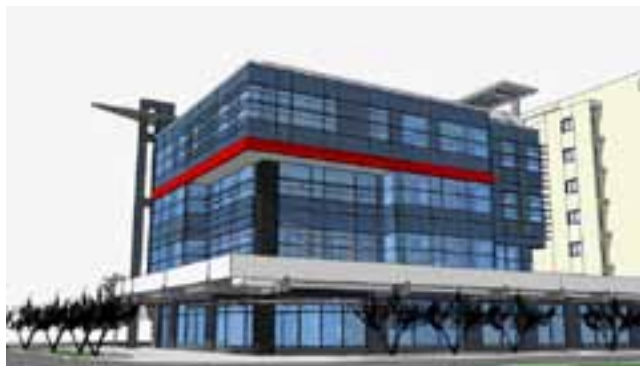
””” Kontinuiranim i predanim radom dobijate projektansku zrelost, koja se nadograđuje na raznovrsnim zadacima, a ta raznovrsnost vam daje novu snagu za novi izazov.

Vaša profesionalna biografija je imponantna. Možete li nam među brojnim projektima koje ste realizovali, izdvojiti neki od Vaših najvećih izazova?

“Kontinuiranim i predanim radom dobijate projektansku zrelost, koja se nadograđuje na raznovrsnim zadacima, a ta raznovrsnost vam daje novu snagu za novi izazov. Taj izazov ukazuje vam, da ne možete govoriti o izdvajanju nekog projekta, jer svaki novi projekat je dijametralno suprotan od onog predhodnog, i čini ga na određeni način, novim izazovom. Hoću da kažem, da je svaki projekat sam za sebe najveći izazov.”

Stambeni objekat
Blagota Radović

Objekat B, Blok V
DUP Konik

Kako bi opisali Vašu autentičnost?

“Svi, koji se bavimo ovim poslom imamo lično poimanje prostora, i zato i jesmo različiti. Čini mi se, da autentičnost koju posjedujem u arhitekturi, bazirana je na izvornosti graditeljskog nasljeđa, i kao takvu, doživljavam je drugačijom u svijetu arhitekture.”

Koliko je teško, u jednom projektu, izbalansirati funkcionalnost i estetiku?

“Jedna od definicija o arhitekturi je i iskrenost u izrazu, a nastaje iz funkcionalnog sklopa objekta.

Izbalansirati funkcionalnost i estetiku jako je teško. Kad ovo kažem, mislim na loše odabrani model funkcionalnog sklopa, koji, obično u estetskom smislu, pokušate da spasite uvođenjem sekundarne plastike. I najčešće pogriješite.”

Koliko je arhitektura slobodan izraz u Crnoj Gori?

“Baviti se arhitekturom nije ni malo jednostavno. Ovo kažem jer prostori na kojima stvaraju arhitekti su već prostorno definisani. Definicijom prostora dobijate i smjernice budućeg oblikovanja, kroz urbanističko-tehničke uslove. Tumačenje isth od strane nadležnih institucija je dosta kruto, tako da je kreativnost i sloboda izraza svedena na minimum. Zato moramo opuštenije posmatrati urbanističke matrice kako bi došli do kreativnijeg i slobodnijeg izraza arhitekture u Crnoj Gori.”

Višedecenijski rad formira jedan prepoznatljiv rukopis. Koliko i da li odolijevate aktuelnim trendovima u arhitekturi?

“Naravno, višedecenijski rad formira prepoznatljiv rukopis koji se ogleda u karakteru same ličnosti. Taj rukopis protkan je kroz aktuelne trendove u arhitekturi zbog novih tehnologija i materijala.

””” Autentičnost koju posjedujem u arhitekturi, bazirana je na izvornosti graditeljskog nasljeđa, i kao takvu, doživljam je drugačijom u svijetu arhitekture.

Blok VI, DUP Konik

Objekat C/D, Blok V
DUP Konik

Nove tehnologije građenja i novi materijali u mnogo čemu mijenjaju stav organizacije i materijalizacije prostora. Tako, da slobodno mogu reći da mi nisu strani aktuelni trendovi u arhitekturi. Koliko uspijevam u tome nije na meni da cijenim.”

U Vašem poslu nikada ne odustajete od...

“Ne odustajem od iznalaženja što boljeg i racionalnijeg rješenja sa akcentom na formu.”

Možete li nam najaviti Vaš budući projekat?

“Projekti na kojima sada radim su Expo centar u Podgorici i stambeno-poslovni objekat u Reževićima.”

Administrativni objekat, Direkcija za javne radove

Svijet u izgradnji

Akademija Evelyn Grace

STIRLING PONOVO U RUKE ZAHİ HADİD

Svjetski poznata arhitektica Zaha Hadid, drugu godinu zaredom, dobitnica je prestižne arhitektonske nagrade RIBA Stirling koja se dodjeljuje za projekte britanskih arhitekata.

Zaha Hadid je nagrađena za projekat škole Evelyn Grace Academy u Londonu i to je prvi put da se nagrada dodijeli za neki školski objekat.

Akademija Evelyn Grace, projekt vrijedan 36,6 miliona funti, građevina je kojom dominiraju beton i velike staklene površine, a proglašena je 'najboljom novom evropskom građevinom izgrađenom ili projektovanom u Velikoj Britaniji'. Sagrađena je na mjestu gdje je nekada bila deponija, što se prema novom izgledu eksterijera kojim dominira zelenilo i atletske staze, nikada ne bi zaključilo..

Zaha Hadid i prošle je godine osvojila nagradu Stirling, za muzej MAXXI u Rimu. Gradnja muzeja koštala je 150 miliona eura

i trajala je čitavih deset godina, a velelepno zdanje otvoreno je u maju prošle godine. Među priznanjima kojima prestižni Royal Institute of British Architects (RIBA) nagrađuje arhitektonsku zajednicu, nagrada Stirling je sigurno jedna od poželjnijih. Dugo je smatrana britanskom najvažnijom nagradom za arhitekturu, a dodjeljuje se za građevinu „izgrađenu ili projektovanu u Britaniji“, a pobjeda, osim časti, donosi i 20.000 funti.

JEFTINI KVADRATI LUKSUZA

Arhitekta Adam Kalkin, poznat po svojim inovacijama u projektovanju netipičnih

Kalkinov Kontejner

Kalkinov Kontejner

objekata, svoj rad, svoj život, posvetio je istraživanju transportnih kontejnera kao potencijalnih mjesta za život. Transportni kontejneri su posljednjih dvadeset godina postali jedan od najpoželjnijih i najtraženijih oblika stanovanja, a zbog svoje čvrstoće, dugotrajnosti, lakoće penosa kao i niske cijene, predstavljaju idealan građevinski materijal. Kalkin je kontejnerima prilagodio savršeno složenu dispoziciju namještaja, koja apsolutno udovoljava svim standardima stanovanja. Takav je njegov prvi projekt Push Button House u kojem predstavlja posve namještenu sobu koja se razlaže iz kontejnera pomoću hidrauličkih zidova. Kontejner ima šest soba, sakrivenih. Jednim pritiskom na dugme kontejner će se sam rastvoriti. Njegov posljednji projekt Quik Build pojavio se upravo u trenutku kada su modernističke prefabrikacije počele da gube svoj smisao. Quik Build pretpostavlja prefabrikacionu kuću građenu od šest kontejnera po cijeni od 150 dolara po kvadratnom metru, koja je za tri mjeseca pretvorena u useljivi prostor.

Leonardov most u Oslu

POLA MILENIJUMA DO REALIZACIJE

Jedan od , svakako najljepših, najatraktivnijih mostova na svijetu je onaj sagrađen po crtežu iz 1502. godine, Leonarda da Vinci.

Leonardo je uradio prost crtež mosta sa jednim rasponom od 240 metara. On je dizajnirao taj most za sultana Bajazita II, ali most nikada nije sagrađen.

Jednostavnost u dizajnu oduševila je norveškog slikara Vebjorn Sanda, koji je Leonardov crtež mosta vidio na jednoj izložbi 1996. godine. Norveški slikar je uspio da uz pomoć moderne tehnologije realizuje davnu zamisao italijanskog majstora i na taj način, norveški Leonardo Bridge Project, ušao je u istoriju kao kao prvi Leonardov projekat iz oblasti građevinarstva koji je izgrađen za javnu upotrebu.

Zaključeno je da će most biti jpešački prelaz, iznad autoputa kod Osla. Most je pljosnatog oblika sa neobičnim lukovima koji mu daju eleganciju i snagu.

Leonardov most u Oslu

Posebnu dozu elegancije mostu daje vitkost srednjeg dijela, to je i najtanji dio mosta i iznosi samo 65cm.

Leonardov most otvoren je 2001. godine, 500 godina nakon izrade crteža.

IZAZVAN NAPUŠTENIM

Švajcarski arhitekta Laurent Savioz napravio je pravo čudo u podnožju planinskog lanca u jugozapadnom dijelu te države.

Obnovljena kuća

Kamena kuća, napuštena, stara i propala, takvih primjera imate i u podnožjima naših brda, bila je pravi izazov za mladog Švajcarca.

Objekat kamene seoske kuće započet je davne 1814. godine te je kroz niz godina, uz sitne prepravke, zadržao svoju originalnu formu. Najnovija reakcija, realizovana je prije par godina i obuhvata tri ključna elementa. Arhitekta je zadržao spoljašnji izgled kuće, odnosno kamenu fasadu kao i raspored starih otvora – vrata i prozora. Dodatno su usječeni novi prozori da bi unutrašnje prostorije dobile što više svjetlosti kao i senzacionalni pogled. Kako bi se uklopio s eksterijerima, interijer je odrađen u prikladnim materijalima, prirodnom kamenu, vidljivom betonu te glatkoj završnoj oblozi cementom. Obnovljivi izvor energije ovom objektu omogućavaju solarni kolektori površine 23 m², postavljeni na krovu kuće.

Otvoreni parlament u Tirani

URBANI IMPULSI ALBANSKE PRIJESTONICE

Arhitektonsko čudo koje će se uskoro pojaviti u našem okruženju, tačnije u glavnom gradu Albanije, je zgrada Otvorenog parlamenta u Tirani, koja izaziva divljenje u cijeloj Evropi.

Međunarodni žiri pod vođstvom holandskog arhitekta Hansa Ibelingasa odabrao je projekat austrijskog biroa Coop Himmelb(l)au za pobjednika takmičenja za kompleks albanskog parlamenta u Tirani. U trci je bilo dvanaest projekata poznatih arhitektonskih biroa, a makete njihovih projekata bile su dvije sedmice izložene u javnosti. Građani Albanije mogli su putem interneta da biraju pobjednika. Građevina zauzima oko 28.000 kvadratnih metara i prvi je projekat bečke kompanije Coop Himmelb(l)au u Albaniji. Smještena duž kompozicionih osa grada, građevina će biti blizu glavnih državnih institucija. Dizajn Otvorenog parlamenta oslanja se na tri glavne ideje: proizvodnja jakog urbanog impulsa u prijestonici Albanije, usklađivanje različitih funkcija zgrade tako da bude dovoljno mjesta za centralni hol i

Projekat najvećeg urbanog parka na svijetu

park na južnoj strani građevine i stvaranje jedinstvene zgrade sa najvažnijim javnim institucijama uz savremeni arhitektonski pristup oblikovan tako da omogući aktivnu i pasivnu upotrebu energije. Centralni dio kompleksa je skupštinska sala u potpunosti ograđena staklom, a veliko stepenište vodi od velike sale u prizemlju do krova i tako zaokružuje sve elemente građevine.

Otvoreni parlament u Tirani

ZELENI PEJZAŽ BEZ GRANICA

Jedan od najvećih meksičkih arhitekata i pejzažnih urbanista Iñaki Echeverria osmislio je projekat, koji, kada bude završen, predstavljaće najveći urbani park na svijetu.

Nazvan El Parque Ecologico Lago de Texcoco (Ekološki park jezera Tekskoko), ovaj prostrani projekat je zamišljen kao zeleni urbani pejzaž koji uključuje močvarne predjele, jezera, i javne prostore u Meksiko Sitiju. Restauracija jezera koja se planira u okviru ovog projekta je masivan poduhvat, s obzirom da će se po planu prostirati na preko 14.000 hektara prostora - što je 41 put veća površina od Central parka u Njujorku.

Arhitekta Echeverria se nada da će se u centralnoj ulici u Meksiko Sitiju, koja je bila prekrivena Tekskoko jezerom, stvoriti novi, urbani, prostor koji kombinuje prirodu sa infrastrukturom. Površina planiranog parka je istorijski bila pokrivna sa Tekskoko jezerom i manjim vodenim površinama.

NUKLEARKA NA MJESECU

Naučnici Američke svemirske agencije (NASA) smatraju da bi ljudi mogli da koriste reaktore za nuklearnu fisiju i u vanzemaljskim uslovima - na Mjesecu, Marsu ili nekoj drugoj planeti.

Mjesec

Nuklearna fisija ne zavisi od sunčeve svjetlosti, vjetra ili bilo kog drugog elementa, tako da nije vezana za mjesto na kojem se koristi. Ideja nije nova, ali bi novi projekat NASA mogao da dovede do prvog prototipa. Nove centrale neće ni po čemu biti nalik postojećim na Zemlji, već će biti izuzetno futurističkog oblika, navode naučnici Američke svemirske agencije. Kako tvrde u NASI, sistem nuklearne fisije na Mjesecu mogao bi da proizvodi 40 kilovata i više električne energije, što je približno količini struje koja je potrebna za napajanje osam kuća na Zemlji, a mogao bi da se postavi u kraterima, kanjonima ili pećinama. Prvi prototip bi trebalo da bude sagrađen 2012. godine. Riječ je o zajedničkom projektu NASE i američke Agencije za energiju (DOE).

NASA, ispitivanja na Mjesecu

Novi muzej u Berlinu

EU NAGRADA BERLINSKOM MUZEJU

Novi muzej u Berlinu (Neues Museum) dobitnik je nagrade EU-a za savremenu arhitekturu za 2011. godinu. Britanski arhitekta Dejvid Čiperfild obnovio je staru zgradu muzeja napravivši jedinstvenu kombinaciju starog i novog Berlinski muzej izabran je među šest finalista. U uži izbor ušli su i Bronx Youth Theatre u Briselu, Muzej umjetnosti XXI vijeka u Rimu), Koncertna dvorana danskog radija u Kopenhagenu, Muzej akropolj u Atinii i Rehabilitacioni centar Groot Klimmendaal u Arnhemu u Holandiji. Nagrada za najbolje mlade arhitekta (Emerging Architect Special Mention) pripala je Ramonu Bošu i Bet Kapdefero za zgradu Collage House u Gironi u Španiji.

Unutrašnjost Novog muzeja u Berlinu

Pokrenuta 1987, nagrada Evropske unije za savremenu arhitekturu najprestižnija je nagrada za evropsku arhitekturu, a dodjeljuje se svake dvije godine. Pobjednik dobija ček u vrijednosti od 60.000 eura.

Nova građevina u Pekingu

SIGURNO I SPEKTAKULARNO

Kinezi su još jednom odlučili da zadive svijet. To su ovoga puta uradili sa ultraneobičnom zgradom, budućim tržišnim centrom, koja se nalazi u kineskoj prijestonici.

Zgrada mnogim elementima podsjeća na Olimpijski stadion "Ptičje gnijezdo", a nalazi u neposrednoj blizini Nacionalnog centra za vodene sportove, upravo gdje su se 2008. godine održavale Olimpij-

Enterijer tržnog centra u Pekingu

Univerzitetski kompleks umjesto Obodovih hangara

ske igre. Okružena je zelenilom i javnim putevima i pokriva više od 200.000 kvadratnih metara. Zbog spiralnog izgleda i širine spada u jednu od najsigurnijih zgrada na svijetu. Kako prenose kineski mediji, u jednom dijelu zgrade smjestiće se “Phoenix Television”, jedna od najvećih kineskih TV kuća, a uz veliki broj studija, imaće i mnogo kancelarijskog prostora, dok će javnosti biti dostupan tržni centar sa brojnim radnjama i restoranima. Završetak radova predviđen je za 2012. godinu.

URBANA RECIKLAŽA

Praksa u svijetu, koja je zaživjela u par proteklih godina, a koju bi svakako trebali primjenjivati i na našim prostorima jer imamo savršene uslove, je urbana reciklaža.

Urbana reciklaža podrazumijeva adaptaciju i vraćanje u ponovnu upotrebu, napuštenih, praznih ili nedovoljno iskorišćenih površina. Napuštene javne površine ili objekte posjeduje gotovo svaki grad na

Jalovište uskoro postaje rekreativna zona

ovim prostorima i predstavljaju opterećenje, kako društvu tako i državi. Urbana reciklaža ima za cilj osposobljavanje postojećih prostora, njihovo “vraćanje u život”, odnosno, osposobljavanje dijela grada u kojem se nalaze.

Pored najčešćih zapuštenih javnih površina (industrijske zone), objekti

koji vane za urbanom reciklažom su oni kulturno-istorijski sa nižim stepenom propisane zaštite. Drugu grupu objekata čine kompleksi, najčešće, vojni, industrijski, saobraćajni terminali, objekti koji se nalaze na dobrim lokacijama, a koji su izgubili svoj raniji značaj.

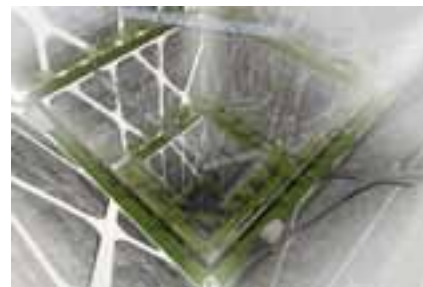
Soliter u Milanu

RASTE PRVA ZGRADA-ŠUMA NA SVIJETU

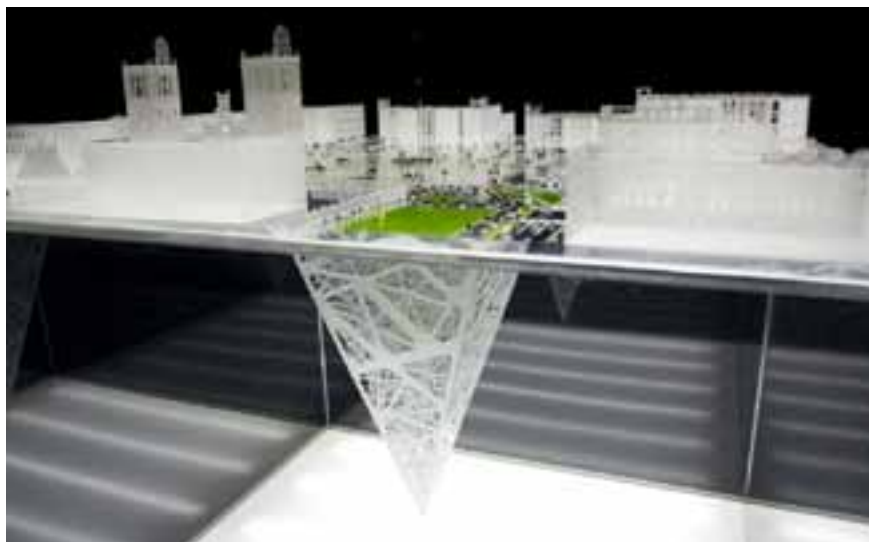
Soliter od 27 spratova koji će postati prva zgrada-šuma u svijetu, projekat je italijanskog arhitekta Stefana Boerija, a započet je u Milanu još 2007. godine. Projekat podrazumijeva izgradnju dva rezidencijalna tornja visine 110 i 76 metara koji se trenutno grade, a na ovim objektima će se posaditi čak 900 stabala drveća i različitih biljaka. Svaki stan u zgradi imaće balkon sa zasađenim stablima koja su u mogućnosti da odgovore na vremenske prilike u gradu, a to znači da će u toku ljeta biti zagarantovana hladovina, a zimi ogoljeno drveće omogućiti svjetlosti i zimskom suncu da se uvuče u stanove. Zelenilo će i filtrirati zagađenja koja prodiru do stanova, jer je Milano jedan od najzagađenijih evropskih gradova.

Zgrada-šuma

Soliter ispod zemlje

Soliter ispod zemlje

A NA DRUGOM KRAJU...

Na drugom kraju svijeta, tačnije u Meksiko Sitiju, raste još jedna višespratnica ali unutar zemlje. "Obrnuta piramida", kako se već popularno zove soliter ispod zemlje koji je dizajnirala arhitektonka kancelarija BNKR, imaće 35 spratova. Dno solitera ili vrh biće pokriven staklenim podom, dimenzija 240x240 metara, kako bi u soliter dopiralo prirodno svjetlo. "Ljudima je potreban prostor za život, treba nam nova infrastruktura, trebaju nam kancelarije. Vlasti su zabranile rušenje istorijskih zgrada, a visina novih koje se grade je

ograničena na osam spratova. Nemamo gdje da stavimo solitere, jedini način je 'širiti' se ispod površine zemlje. 'Ertskraper' će biti obrnuta piramida s centralnim dijelom u koji će dopirati prirodna svetlost", kazao je jedan od arhitekta BNKR-a.

Soliter ispod zemlje u Meksiko Sitiju

Ako uništimo prostor svaka priča biće bezpredmetna

*„Niko ne voli domovinu
zato što je velika,
već zato što je njegova“
(slovenska poslovice)*

Da je prostor prerogativ države, to smo manje-više naučili. Ono što nam nije jasno (makar ne svima) odnosi se na varijantu – čiji prostor toga i država. Veliki državnici i stratezi, a posebno čelični kancelar Bizmark, znali su prvenstveno za geografiju (Postoji samo geografija!). Pomirljivije mi zvuči teza da nema ni države bez prostora, ni prostora bez države. “Geografija” Crne Gore je uvijek (izuzeci potvrđuju pravilo) poznavala državu, i sklon sam vjerovati, zahvaljujući upravo izuzetnom kvalitetu prostora (prvenstveno) Skadarskog jezera, primorja i planina. Smjenjivali su se Vojislavljevići, Balšići, Crnojevići, Petrovići, a prostor i država su postojali i prije i poslije njih. Smjenjivali su se i stanovnici, korisnici, narodi, građani, a prostor i država su ostajali. Kad je “ljudski faktor” bio na nivou prostora postizani su najveći kvaliteti, procvat i afirmacija. Bilo je i onih koji nijesu znali šta imaju, pa samim tim nijesu znali ni da ga cijene. Ko prodaje imanje i kućno blago, rizikuje kaznu božiju, a imanje će se izboriti za svoj status. Podrazumijeva se, razlozi za značaj ovog prostora su se kroz vjekove mijenjali, geostrateški, vojni su sigurno izgubili na značaju, ali bogatstvo posebnosti ponudiće u svakom vremenu dovoljno razloga.

Proglašavanje Crne Gore za prvu ekološku državu je adekvatan odgovor na zahtjeve ovog vremena (ako to iskoristimo).

Benksi

Tehničari svih profila vole “jasne i čiste” administrativne državne granice. Prostor to (uglavnom) ne trpi, već podrazumijeva fluidnost, relativnost, višeznačnost granica i na kopnu i na moru. Sve drugo su dogovori, konvencije, kompromisi. U svakom slučaju, tolika kolika je, Crna Gora nije ni mala ni velika, ne treba je ni povećavati ni smanjivati – administrativno.

S druge strane, vjerujem da Crnoj Gori pripadaju i Skadar, i Dubrovnik, i Sarajevo, i Beograd, i da Crna Gora bez njih ne može biti ono što jeste. Naravno, ne u smislu administrativnih granica, nego prava korišćenja, kao što i njima (komšijama) pripadaju Budva, Podgorica, Žabljak. To podrazumijeva da uvijek možemo poći kod komšija i na veselje, i na žalost, na odmor i na rad, na kafu i na ručak. Kako se to postiže zna svaki dobar komšija, kao što zna i da će svako lijepo druženje prekinuti aktom silovanja.

Širenje neformalnih granica je prvenstveno u domenu ljudskog doprinosa prostoru. Dok drugi svoju djecu od malih nogu uče nacionalnom i državnom ponosu, mi smo ih, kroz istoriju, a i sada, školovali “da ne bi radili i mučili se kao roditelji”, i da bi im škola bila putna isprava za svijet. Ta negativno-pozitivna selekcija nije išla u prilog kvalitetu ljudskog faktora na prostoru Crne Gore. Stoji i činjenica da su oni koji su je napuštali, po pravilu uspješni, istovremeno i širili njene granice, dok smo mi iznutra činjenicu da su manjine najbolja veza sa okruženjem, često svodili na ispražnjenu frazu.

TRANZICIJA I KRAJ PARADOKSA

Zalažući se za kontinuitet državnosti Crne Gore istovremeno arčimo njenu osnovnu supstancu, uslov postojanja – prostor. Sve to pod okriljem magične riječi, koja objašnjava i pravda sve – “tranzicija”. Riječ – ključ našeg vremena i prostora znači istovremeno mnogo toga: revolucija i kontrarevolucija, kapitalizacija i desocijalizacija, preraspodjela prirodnih i stvorenih dobara, ili privatizacija dobara i socijalizacija problema. Takođe znači i deregulacija i na opštem i na pojedinačnom planu, promjena sistema vrijednosti, promjena značenja riječi. Ovakvo bogatstvo značenja moralo je biti obezbijeđeno uz podršku države, kroz odsustvo, distanciranost ili prenatrpano prisustvo. Specifičnost opšteg ambijenta je nesporna: rat u okruženju, međunarodna izolovanost i sankcije, bombardovanje, gubljenje jedne države i nedefinisanje druge, nedefinisanost nacionalnog pitanja, pitanja jezika, crkve... Druga i važna riječ koja, nažalost, najadekvatnije oslikava

naša nastojanja i naše realizacije je – paradoks. Neki od nas pamte vrijeme kada je čovjek bio naše najveće bogatstvo. Uspjeli smo da ga obezvrijedimo, devalviramo i pretvorimo u potrošnu robu. U periodu očuvanosti prirode i njene aktivne zaštite, Crnu Goru smo proglasili ekološkom državom. Sudbina je htjela da odmah nakon toga počnemo sa degradacijom prirodnih dobara. Sada je aktuelna priča da je prostor naše najveće bogatstvo. Svjedoci smo da mu se ne piše dobro. Tržimo krivca za stanje u prostoru, u prostorno-urbanističkim planovima, a ne u njihovom nepoštovanju, nesprovođenju. Naručujemo i radimo nove, da bi legalizovali, verificovali stvoreno stanje u prostoru, planiramo svijetlu prošlost, a ne neizvjesnu budućnost. Vraćamo građevinsko zemljište koje je nacionalizovano i plaćamo kao poljoprivredno, privatizujući (bez nadoknade) gradsku rentu kao opšte dobro. Nikome, pa ni državi, ne pada na pamet da revalorizuje raniju nadoknadu i uložena sredstva u infrastrukturu. Šta bi se, po toj logici, desilo sa Menhetnom i Aljaskom, hoće li se i oni vraćati ranijim vlasnicima? Prodajemo ispod cijene prostore koji nisu planovima predviđeni za gradnju: šume, parkove, gradska zelenila, školska dvorišta.., da bi ih potom, izmjenom planova, pretvorili u građevinsko zemljište.

Benksi

Benksi

Paradoks se toliko odomaćio, postao dio svakodnevice, postao je pravilo, a ne izuzetak – ukidajući samog sebe.

Urbani genocid je odavno prepoznat i izanaliziran. Znamo kako su violentni gorštaci, agrarno-ruralnog pedigrea oslobađali paljenjem Stari Bar, Ulcinj i Žabljak Crnojevića. Topovske kanonade su izum novijeg vremena. Ono što će sigurno biti tema urbo-sociolozima u narednom periodu možemo (radno) nazvati urbo-suicid, ili gradovi samoubice. Agresija ne dolazi spolja, nego iznutra, ne od violentnih nomada, nego od domorodaca (tri koljena na trotoaru). Gradovi se urušavaju iznutra, u pitanju je unutrašnji neprijatelj (kako bi se to reklo po staroj otuđenoj, ali isprobanoj terminologiji).

Crna Gora je nesumnjivo jedno veliko gradilište (ili, bolje reći više njih), pogotovo ako se ima u vidu skroman nacionalni dohodak. Kako to osmisliti, usaglasiti sa prostorom, sa zajedničkim ciljem, opštim dobrom. Izgleda da smo zatečeni nespreni, zadatak odlažemo za sutra, pozivajući se na magičnu riječ – nepredvidljivu tranziciju. U svakom slučaju, bez jake države teško da će se nešto moći uraditi.

Država je okupirana realizacijom velikih infrastrukturnih objekata (putevi, tuneli, aerodromi, vodovodni i kanalizacioni sistemi) i objekata društvenog standarda (sportski cen-

tri, škole, vrtići, bolnice...), pokušavajući da uhvati korak sa ambicioznim planskim rješenjima. Drugo veliko gradilište pripada „nosiocima kapitala“ i funkcionije po logici trenutne dobiti. Kreće od centra ka periferiji, degradirajući svojom agresivnošću zametke kvalitetnog urbanog ambijenta.

„Nosioci siromaštva“ kreću na grad sa periferije, zaposijedajući rubne prostore grada, zaštitna zelenila i šume. Uzurpirajući gradsko zemljište djelimično rješavaju socijalne probleme, ostavljajući infrastrukturu za neka daleka vremena. U preraspodjeli dobara toliko su „ugrabili“! Očekivati socijalni konsenzus na duži rok. Ako se ova dva gradilišta sretnu (od centra i od periferije) od gradova (i gradskog) za ponos neće mnogo ostati. I četvrto, koje je poput korova napalo postojeće objekte, pretežno stambene, uništavajući stvorene vrijednosti, autorska djela, uništavajući ih po horizontali i po vertikali, dovodeći u pitanje njihovu funkcionalnost i stabilnost, ugrožavajući na dugi rok sigurnost ljudi unutar i van tih objekata. Svojevrsno podmetanje bombi sa odloženim aktiviranjem. Da bi se zaustavile sve te negativne pojave, divlja – bespravna gradnja, uništavanje postojećih objekata..., postoji vrlo jednostavan, ali zato neizvodljiv način, treba samo primijeniti zakon, bilo da se radi o jakim pojedincima

Benksi

ili slaboj državi. Država nema snage ni sredstava ni za valorizaciju arhitektonskog nasljeđa XX vijeka (prema stvorenim obavezama od strane Savjeta Evrope), tako da ne znamo ni koliko se vrijednih spomenika arhitekture i kulture uništava na očigled svih nas.

Dugo čekani „strani strateški partneri“, developeri, počinju da ulažu, za Crnu Goru velika sredstva, sa kojima se mogu napraviti ogromne koristi, ali i još veće štete, ako se ta ulaganja vrše bez prethodno prostudiranih i jasnih prostorno-urbanističkih preduslova. Bila bi to opšta šteta i po prostor, i po investitore, i po državu. Nadajmo se da je strah neopravdan, ili izazvan izuzecima, a ne pravilima.

Posebno mjesto među graditeljima pripada Crkvi (kao instituciji). Ta posebnost proističe, prvo iz izuzetnog bogatstva, odnosno, važnosti spomenika istorije i kulture (spomeničkim pokretnim i nepokretnim blagom Crne Gore) kojim raspolaže Crkva. Druga posebnost vezana je za hrišćansku skromnost, poniznost i bogobojažljivost kada su gradnje u pitanju. Sjetimo se samo vavilonskog mita o kažnjavanju onih koji su sa svojom građevinom, Kulom vavilonskom, prkosili Bogu, zaboravljajući da je kreacija rezervisana samo za Svevišnjeg. Davno je rečeno da su gradovi čuveniji po svojim crkvama

nego po svojim sveštenicima, ali tranziciona groznica je učinila da se zaboravi i na red, i na zakon, i na skromnost. Nove građevine, najčešće u vidu konaka „dave“ crkvice (vidimo samo Dobrilovinu) kao da su one pomoćni objekti konaka, a ne obratno. Vjerski turizam, kako to kažu turizmolozi, nije njihov izum, niti produkt ovog vremena. Možemo ga smatrati pretečom. Uz svo uvažavanje te činjenice, neprihvatljivo je podređivanje spomeničkog nasljeđa, realizaciji tako moćne „turističke“ infrastrukture. Znamo da su se ranije (sada rijetko) projektanti, izvođači i investitori potpisivali na svoje objekte, ali skromno i neupadljivo. Ktitori su „obilježavani“ u crkvama. Ako je vjerovati novinama, sada su i sveštenici počeli da se ovjekovječavaju na freskama (u manastiru Sveta Trojica kod Pljevalja).

Tranziciona želja i potreba da se „nosioci kapitala“ materijalizuju likom i djelom kroz građevine koje im liče, izgleda da nije mimoišla ni ovozemaljske božje predstavnike. Umjesto, carstvu nebeskom, kao da su se privoljeli carstvu ovozemaljskom. Takođe je zaboravljena hrišćanska poruka da je gradnja (pogotovo hrama) čin okupljanja, pomirenja i trajanja. Gradnja na svu prešu je izum novijeg vremena, nimalo hrišćanski. Tim prije čudi hitnja sa kojom se nadoknađuje period negrađenja, od strane, preko noći omasovljenih, novih vjernika. Otkup grijehova je davno izmišljen. Ne daj bože da se sve to poveže s Ničeovom pričom da je svaka crkva „samo još jedan kamen na grobu Hristovom, da bi bili sigurni da ponovo ne vaskrsne“. Vratimo se na početak: ako uništimo prostor i prirodni i stvoreni, svaka druga priča biće bezpredmetna. Zbog toga još jednom: ni države bez prostora, ni prostora bez države.

arh. Mileta BOJOVIĆ

Ad hoc kasne tranzicije

Piše: arhitekta Marko Lj. Stjepčević

Čemu služe arhitekti u ovim bespomoćnim, ali obilatim vremenima? Možda su, uprkos ponekoj kući, najbolji kao čuvari naše kritičke svijesti.
Kenneth Frampton

Infantilnim okom uhvaćen ulaz u lavirint, put do nekog drugog svijeta. Maštovito obojen i interesantan. Dječaku bi u grudima nanovo zaiskrila priča o arhitekturi, onakvoj kakvu je sanjao dok je lomio glavu za stolom, oko neke škole, ili hotela, ne sjećam se. Ali se počinjem prisjećati priče o prostoru. Tu priču je davno, davno, izgurala magla. Neka tamna magla, nesigurnosti u opstanak. Straha za sebe i svoje, straha od novog i nepoznatog, ukratko, straha.

Prvo jutro. Na neki čudan način te dvije riječi optimistički zvone. Možda zato što je u pitanju baš prvo, a ne nečije treće jutro. E, pa tog prvog jutra stižu zakoni. Dugo očekivani kao kakvo Novo pismo, koje će ovaj komad balkanske zemlje dovesti u red.

Evropa. Konačno odredište. Ponekad mi se otrgne misao o službenicima, mumificiranim u zakone, koji gotovo bezglavo lebde ulicama grada, udarajući jedni o druge kao po vašarskom autodromu.

Da li je zaista to ono što je neophodno da bi sebe ponovo nazvali građanima Evrope?

Ad hoc. Sa godinama smo zaboravili mogućnost da ova riječ sa sobom može nositi i pozitivnu konotaciju. Ad hoc su se glasali planovi, da bi se ad hoc prekrajali, u neke nove ad hoc stanove, sa ad hoc kvadratima, za ad hoc strane ulagače... iz cijele te jedne brzine, pravo kroz nemar, stvorene su piramide. Grobnice za neke nove faraone, ili mauzoleji za nove vladare u najrazličitijem spektru disciplina. Ne olimpijskih, razumije se.

Da li su se našim šumama proteklih godina krili urbani gerilci? Da li je neki mladi um izrastao u agenta provokatora, kao oblika arhitekta kojeg je negdje u našoj blizini proizvodila gustina tranzicione magle?

Kao odgovor na ovo pitanje citiraću Abdulaha Sidrana, (čuvrenog scenaristu Kustiričinih remek djela Sječaš li se Dolly Bell? i Otac na službenom putu), koji je kada su ga pitali da li je religiozan, odgovorio: "Ne znam. Ne znam i gotovo!"

Dakle, ni ja ne znam. Ali ko sam ja. Vrijeme će reći.

Evropa. Toliko proklamovana da je zaista možemo poistovjetiti sa vjerom. Sa hodočasnikom koji će doći, jer mora doći.

“Dativ/kome?/čemu?”

Sve što se moglo čuti od rijetkih koji su pravili izlete po toj Evropi posljednjih godina, su riječi: “Brate, to je ludilo, svi leže po parkovima!”, i/ili “nema trga đe se nešto ne dešava!”... Možda je to ideal kojem arhitektura ovog kasnog prelaska u nešto bolje treba da stremi. Ad hoc. Gledali smo kako se preuređuju parkovi, oživljavaju stari objekti, recikliraju hangari i hale... sve smo to gledali, ali kod nas gotovo se ništa nije dogodilo na tu temu. To je ad hoc, koji može biti naša šansa da budemo jednaki nekim Francuzima, Njemcima, Austrijancima... Makar na trenutak.

Naši gradovi su deponije prostornih olupina. Tek, po neki bentley, se bahato baškari među njima, onako nepristojno i otužno, zauzima po više od dva mjesta, krade im i posljednju mogućnost da udahnu zrak, nekada njihov, nekada naš. Naši parkovi su jezivi i danju. Ne postoji razlog da se posjete osim kao prečica, ili ako nas priroda dobije u nezgodnom trenutku. Prepuni su nekih NO (neidentifikovanih objekata), koji su nekad možda mogli biti fontane, vodokoci i slično. Trgovi su nam maštoviti. Popločani? Da. Fontana centralno?

Da. Bilo kakva mogućnost događaja kako bi se taj prostor zaista mogao okarakterisati kao javni? Ne, stvarno! (Kako to kažu Podgoričani.)

Pokrenuti javni život. Ne onaj koji podrazumijeva preskupe garniture u baštama kafića, gdje je neophodno biti viđen, a ne vidjeti se sa prijateljem, djevojkom, bratom.

Poradimo na događaju koji će nas izvesti iz naših stanova od po 12.5 kvadrata u novogradnji. Instalirajmo predstavu na trgu, rekreaciju na rijeci, ležanje u parku posle tih evropskih osam sati radnog vremena koje nam neće najbolje padati... od devet do pet.

Mislim da dobra tranziciona arhitektura nema pretenziju trajati zauvijek. Ona je ovdje. Sada. I gotovo.

Sanjao sam graju djece dok uče da voze skejt. Penzioneri su zaboravili od čega žive uz pomoć šaha. Neko je trenirao, neko plesao, neko pisao. A mirisala je Morača. I vreli podgorički asfalt. I sa njima Evropa.

Karaktera 5020

PORTETI PORTRETI PORTRETI PORTRETI

VELIŠA POPOVIĆ, GRAĐEVINSKI INŽENJER
(1894 -1974)

1.0.FOTO – legenda: Veliša Popović

Veliša Popović diplomirao je na Tehničkom fakultetu u Beogradu 1923. godine. Bio je zaposlen u Centralnoj direkciji Jugoslovenskih željeznica, Beograd (1923), Ministarstvu građevina, Beograd (1923), Građevinskoj sekciji Ministarstva građevina, Podgorica (1923–1924), Građevinskoj sekciji, Cetinje (1924–1925), Građevinskoj sekciji, Podgorica (1925–1927), Građevinskoj sekciji, Nikšić (1927–1928), Građevinskoj sekciji, Cetinje (1928–1929), Opštini Podgorica kao honorarni inženjer (1929–1941), Vojnom području, Podgorica (1945), Ministarstvu građevina, Cetinje (1945–1946), Projektantskom zavodu Crne Gore, Herceg Novi kao prvi direktor (1946–1947), generalni građevinski inspektor, član republičke revizione komisije i komisije za polaganje državnih ispita inženjera i tehničara, honorarni nastavnik u Građevinskoj tehničkoj školi (1947–1952), Građevinskoj tehničkoj školi (1952–1963, kad odlazi u penziju).

Iako je na Tehničkom fakultetu u Beogradu završio studije na Građevinskom, a ne na Arhitektonskom odsjeku, on je, kao i Gligorije Vukčević, takođe građevinski inženjer, projektovao zapažena arhitektonska djela. Odmah poslije Drugog svjetskog rata Veliša je sa Petrom Perišom Vukotičem bio veoma aktivan u obnovi porušenih crnogorskih gradova, naročito Podgorice. U nedostatku kadrova, oni su ispred Ministarstava građevina istovremeno obavljali više poslova, pored ostalog i republičkog inspektora, člana revizionih komisija i komisija za polaganje državnih ispita, nastavnika u Građevinskoj tehničkoj školi i drugo. Pred Drugi svjetski rat Veliša Popović, otac arh. Pavla Popovića, bio je afirmisani izvođač građevin-

skih radova. Vodio je 1925. nadzor nad obnovom Njegoševe kapele, što je urađeno po projektu ruskog akademika Nikole Krasnova, za koje je dobio Orden Svetog Save. Iz tog perioda, što je važno za neka kasnija sporenja, zapisana su njegova sjećanja da je Kapela ozidana od istog kamena Crkve Svetog Petra Cetinjskog, koju su u Prvom svjetskom ratu 1916. godine srušili Austrijanci. Ozidana je na istim temeljima. Najinteresantniji objekti koje je projektovao i izveo, su Opštinski dom, koji je i sada glavna zgrada Opštine Podgorica (1929–1931) i zgrada Komore, danas zgrada Sindikata i knjižare „Učila“, Podgorica (1928).

1.1.FOTO – legenda: Zgrada Opštine Podgorica

Zgradi Opštine poslije Drugog svjetskog rata dograđen je sprat, što nije dovelo do bitnih promjena, jer je zadržana ista kaskadna kontura. Objekat karakteriše, posebno za vrijeme kad je građen, jednostavno rješenje, rasterećeno tada čestih „ukrasa radi ukrasa“. Građen je kao slobodan, bez naslanjanja na druge, što je bilo rijetko u Podgorici za to vrijeme, čime se istakla namjena i značaj objekta. U tim uslovima, autor je dobrim proporcijama i odmjerenom simetrijom ostvario intimnost i naglašenost koja se i sada traži za ovu vrstu objekta. Uz blago diferenciranje fasade u dvije ravni, reduciranjem broja prozorskih krila na otvorima idući prema krajevima objekta, kao da se radi o zakrivljenosti, izdiže se sredina objekta. Sve to prate balkoni izrazito različitih dužina, koji integrišu sadržaje fasadnog pletiva u prijatnoj formi.

1.2.FOTO – legenda: Komora 1928, Podgorica (dogradio Milan Popović, 1966)

Zgrada Komore nije ništa izgubila od dalekog vremena kad je građena. Do u najmanji detalj primijenjena su besprekorna rješenja za potpuno različite a usaglašene nivoe. Dijelom u neočekivanom, a iskorišćenom redosljedu, tretirani su prozorski otvori i veliki ugaono postavljeni balkon. Objekat je 1966. dograđen po projektu arh. Milana Popovića, a u produžetku

istog 1981. idealno se nastavila zgrada Službe društvenog knjigovodstva, arh. Milorada Vukotića.

Za mnoge objekte u Podgorici i van nje, u čijoj je izgradnji učestvovao i Popović, nije potpuno utvrđeno šta je ko od saradnika radio, što je zadatak da se naknadno ispita.

1.3.FOTO – legenda: V. Popović je vodio je nadzor nad obnovom Njegoševe kapele po projektu N. Krasnova 1925.

U Drugom svjetskom ratu interniran je u Albaniju (1941). Pored Ordena Svetog Save, dobio je Orden rada II reda (1952) i Povelju Društva inženjera i tehničara Jugoslavije kao zaslužni član. Značajnija djela Popovića su: Putevi za Kuče i Pipere (1923–1925); Rekonstrukcija puteva Nikšić–Danilovgrad–Podgorica i Nikšić–Šavnik (1927–1928); projektovanje i izvođenje Mesare, Podgorica (1928); izvođenje Vojnog magacina, Podgorica (1928), projektovanje i izvođenje ulične kanalizacije Njegoševe i Balšića ulice (1928), Zgrada Komore, danas zgrada Sindikata i knjižare „Učila“, Podgorica (1928); Zgrada Opštine Podgorica (1929–1931); Oficirski dom, danas Biblioteka „Radosav Ljumović“, Podgorica (1938); izvođenje tunela na putu Njeguši–Kotor, mostova i objekta na putu od Bara do Debelog brijega (1945), učestvuje u izvođenju Lančanog (vojnog) mosta na Morači, Podgorica (1945), projektuje i izvodi vodovod za Podgoricu i Kolašin (1947).

arh. Andrija

MARKUŠ

Karaktera 5270

PORTRETI PORTRETI PORTRETI

MILOSAV MIŠKO KALEZIĆ, GEOLOG
(1934-2010)

2.0.FOTO – legenda: Milosav Miško Kalezić

Miško Kalezić je bio čovjek snažnog intelekta, velikog duhovnog potencijala i svestranog obrazovanja. Punih pet decenija stvaralaškog rada posvetio je razvoju i unapređenju geološke struke i nauke u Crnoj Gori. Priroda ga je takođe obdarila dobrotom, iskrenošću, tolerancijom i mudrošću. Sve što je radio bilo je utemeljeno na moralnim principima. Sve što je pisao u oblasti nauke i struke uvijek je počivalo na argumentima i podacima. Njegovi naučno-stručni radovi, knjige, izvještaji, elaborati i studije, predstavljaju siguran izvor i bazu podataka za dalja proučavanja.

Miško Kalezić je bio izuzetno darovit istraživač koji je lakše od drugih u geološkoj nauci prepoznao bitno od nebitnog i umio da razumije geološke procese u prostoru i vremenu – što je dar samo odabranih. Zbog toga su Miškove riječi i stručna mišljenja bila izuzetno cijenjena među kolegama i naučnicima geološke struke. Njegova izuzetna memorija predstavljala je rijedak fenomen. Skoro čitav njegov život i događaji u kojima je učestvovao bili su po sadržaju, prostoru i vremenu sačuvani na njegovoj „filmskoj traci. Njegovo umijeće pričanja i pripovijedanja predstavljalo je istinski doživljaj ljepote za sve slušaocce. Miško je bio izuzetno cijenjen, uvažavan i omiljen. Zbog tih njegovih osobina i vrlina, biran je i sa uspjehom je obavljao poslove na rukovodećim mjestima, u organima upravljanja, odborima, komisijama, strukovnim udruženjima i institucijama.

2.1.FOTO – legenda: Geološka karta Crne Gore

Milosav Miško Kalezić rođen je 21.09.1934. godine u Kalezićima kod Danilovgrada. Osnovnu školu je završio u Danilovgradu, nižu gimnaziju u Kotoru, a višu realnu gimnaziju u Titogradu 1955. godine. Diplomirao je na Prirodno-matematičkom fakultetu u Beogradu 1960. godine kao jedan od najboljih studenata. Odmah se zaposlio u Zavodu za geološka istraživanja SR Crne Gore, gdje je radio do sredine 1987. godine. Prvih godina u Zavodu je bio angažovan na poslovima istraživanja različitih mineralnih sirovina, i na hidrogeološkim istraživanjima, a potom preuzima rukovođenje na izradi Osnovne geološke karte lista „Šavnik“, a kasnije i lista „Bar“, u razmjeri 1:100.000. Ove geološke karte sa tumačima dobile su priznanja od najviših stručnih Komisija na nivou Jugoslavije. Povremeno je bio angažovan i na izradi OGK listova „Titograd“, „Pljevlja“, „Ivangrad“ i „Gacko“. U istom periodu, od 1963. do 1972. godine, rukovodio je geološkim ekipama na istraživanju crvenih i bijelih boksita, bentonita, glina, dolomita i arhitektonsko-građevinskog kamena.

U periodu od 1973. do 1977, Miško Kalezić je bio direktor UNDP projekta „Istraživanje mineralnih sirovina u SR Crnoj Gori“, koji je od UN ocijenjen kao najbolji od 16 projekata tada realizovanih u Jugoslaviji. Od 1977. do 1986. godine Miško Kalezić je bio direktor Geološkog zavoda. Za vrijeme katastrofalnog zemljotresa 1979. godine on je bio jedan od neumornih stručnjaka na organizovanju snimanja stanja u postradalom području. U vezi sa tim je i realizacija Programa seizmičke regionalizacije za potrebe Prostornog plana Republike i Projekta seizmičke mikrojonzacije za potrebe Generalnih urbanističkih planova svih opština u Crnoj Gori – koji su od Međunarodnih stručnih organa ocijenjeni kao „najsavremenija i najkompleksnija tehnička dokumentacija za uspješno planiranje i projektovanje u seizmički aktivnim područjima“. Takvu ocjenu isti dokumenti imaju i danas. U veoma značajne projekte, iz tog perioda, spada i Projekat kompleksnih geoloških istraživanja uglja u basenu Maoče (kod Pljevalja) kojim su utvrđene bilansne rezerve uglja od 120 miliona tona. Dobitnik je više priznanja i nagrada. Godine 1987. Miško Kalezić prelazi da radi kao pomoćnik, a

potom i kao Sekretar u RSIZ-u za geološka istraživanja. Uki-
danjem SIZ-ova geološka finansiranja preuzima Republički
sekretarijat za privredu, gdje je izabran za Glavnog republič-
kog inspektora za geološka istraživanja i za člana Upravnog
odбора Republičkog fonda za geološka istraživanja.

2.2.FOTO – legenda: Traganje za rudama u Crnoj Gori, naslovnica

Penzionisan je 1999. godine. Zbog Miškova iskustva i znanja
i nakon penzionisanja je angažovan da radi na poslovima iz
geološke i rudarske struke u Ministarstvu ekonomije. U fon-
dovskoj dokumentaciji Geološkog zavoda nalazi se preko 50
projekata, izvještaja, elaborata i studija u kojima je Miško
Kalezić prikazao rezultate svojih istraživanja. Publikovao je
oko 30 naučno-stručnih radova u različitim časopisima. On
je jedan od koautora knjige enciklopedijskog karaktera „Mi-
neralne sirovine i rudarska proizvodnja u Crnoj Gori“. Sa dr
M. Gomilanovićem objavio je geološko-istorijsko djelo „Tra-
ganje za rudama u Crnoj Gori“ koje obuhvata period od 1700.
do 1920. godine.

Nemjerljiv je doprinos Miška Kalezića, i kao stručnjaka i kao
rukovodioca, na izradi Osnovne geološke karte 1:100000 za
teritoriju Crne Gore, zatim na izradi hidrogeoloških i inže-
njersko-geoloških karata i podloga različitih razmjera i na-
mjena, na kojima počivaju svi planovi, projekti i izgradnja
na teritoriji Crne Gore

geol. Dr Marko Pajović

i

geol.

Slobodan Radusinović

PROF. DR BATRIĆ VULIČEVIĆ
(1983-1994)

Prof. dr Batrić Vuličević, rođen je 26. avgusta, 1938. godine u Limljanima, opština Bar. Gimnaziju je završio na Cetinju 1956. Godine, apsolvirao je na Mašinskom fakultetu u Beogradu 1960. i diplomirao na Prirodno – matematičkom fakultetu – studijska grupa za mehaniku, juna 1961. godine. Od 1961. do 1967. asistent je, u stalnom radnom odnosu, na Elektrotehničkom fakultetu u Beogradu i honorarni asistent na Mašinskom fakultetu u Nišu. Otopra 1967. godine izabran je za docenta na Tehničkom fakultetu. Doktorsku disertaciju „Uvijanje zavojnog tijela“ odbranio je na Tehničkom fakultetu u Podgorici 1975. godine kao prvi odbranjeni doktorat na Univerzitetu Crne Gore. Za vanrednog profesora izabran je na istom fakultetu 1978. godine, a za redovnog profesora izabran je na Mašinskom fakultetu 1985. Njegov plodni naučni i stvaralački rad smrt je prekinula 1994. godine.

Prof. dr Vuličević je bio nastavnik za Mehaniku na Tehničkim fakultetima u Podgorici, sve od početka studija tehnike u Podgorici. U svojoj profesionalnoj karijeri dr Vuličević ostvario imponozantan opus doprinosa u nastavno pedagoškim aktivnostima, naučno-istraživačkom radu i tehničkim inovacijama korisnim u privrednim djelatnostima patentima, modelima i tehničkim unapređenjima, projektima i studijama razvojnog karaktera sa originalnim i primijenjenim rješenjima. U isto vrijeme dr Vuličević je bio i veoma angažovan u domenu društvenih aktivnosti. Objavio udžbenik „Osnovi mehanike realnih tijela“ u koautorstvu sa istaknutim imenima iz oblasti mehanike P. M. Oglibalovim i L. Vujoševićem, i recenzirao više udžbenika iz oblasti mehanike. U okviru naučno-istraživačkog rada objavio je veći broj radova u poznatim časopisima (Vesnik mašinstvoenija, Vestnik Moskovskog univerziteta, Tehnika), kao i učestvovao na brojnim naučnim konferencijama, kongresima i savjetovanjima. Bio je mentor na velikom broju diplomskih radova, više magistarskih radova i doktorata.

4.0.FOTO – legenda: Predturbinski zatvarač na HE „Glava zete“

Sa svojim saradnicima ostvario je veći broj patentnih prijava kao što su: Kuka za hvatanje šupljih predmeta P1750/85, Nosača konstrukcija kontejnerskog kрана P2257/88, Dvoramni gater P1255/90, Uređaj za eksploataciju treseta ispod vodene površine P1137/92, Ručna mehanička presa za gnječenje P838/92, Vertikalni gater za primarnu obradu balvana P389/92, Poboljšanje konstrukcije otpornika kod elektrodinamičkih kočnica za šinska vozila P840/92... Posebno korisna bila su brojna tehnička unapređenja na konkretnim objektima u preduzećima od kojih se izdvajaju: Racionalizacija metodologije i tehnologije vršenja sanacije pretovarnog mosta „A Ceretti Tanfani“ u Luci Bar 1987, Rekonstrukcija linija za pakovanje cigareta u paklice u Duvanskom kombinatu u Podgorici 1990. i Aluminijumski nosač za pod kamionske karoserije i prikolice 1992. godine. Izuzetan doprinos prof. Vuličević je dao izradom i učešćem u brojnim projektima i studijama razvojnog karaktera sa originalnim i primijenjenim rješenjima kao što su: Metode proračuna konstruktivnih elemenata građevinskih mašina, Proračun ojačanja na havarisanom dijelu pretovarnog mosta u Luci Bar, Proračunski dio projekta izrade predturbinskog zatvarača na HE „Glava zete“, Proračun autodizalice „3 Januar“ u Bijelom Polju, Projekat rekonstrukcije sušare „Hidebrad“ u ŠIK „Gornji Ibar“ Rožaje, Projekat nove konstrukcije dilatacione sposjnice za Elektroprivredu CG, Projekat o snaciji portalne dizalice AUMUND u ŠIK „Velimir Jakić“ Pljevlja, Projekat nosača rolni limova, kao dio proizvodnog programa „Radoja Dakića“ Podgorica i više drugih projekata i ekspertiza iz oblasti aktuelnih stručnih problema privrednih organizacija u Crnoj Gori.

4.1.FOTO – legenda: Nosač rolni limova - dio proizvodnog programa „Radoja Dakića“ Podgorica

Prof. Vuličević je pored brojnih opterećenja nastavnim i naučno-istraživačkim radom bio veoma angažovan i u domenu društvenih aktivnosti na Univerzitetu i široj društvenoj zajednici. Za stručni doprinos u rješavanju aktuelnih stručnih problema u privredi bio je dobitnik više nagrada i priznanja: Jugoslovenske plakete Saveza sindikata za inovatorski rad 1987, Plakete doprinosa razvoju Elektroprivrede Crne Gore, Plakete JP „Luka Bar“, Plakete JP „Radoje Dakić“, Plakete Saveza pronalazača Crne Gore i mnogih drugih.

